

4. Sociodemografické podmínky a bydlení

- I. Úvod k tématu
- II. Sledované jevy ÚAP ČR
 - 4.1. Vývoj počtu a pohyb obyvatel
 - 4.1.1 Hustota zalidnění
 - 4.1.2 Pohyb obyvatel (celkový, přirozený a stěhování)
 - 4.2. Věkové složení obyvatelstva
 - 4.3. Vzdělanostní struktura obyvatel
 - 4.4. Výstavba domů a bytů
 - 4.5. Podíl obyvatel napojených na veřejnou technickou infrastrukturu
 - 4.5.1 Podíl obyvatel zásobovaných pitnou vodou z veřejného vodovodu
 - 4.5.2 Podíl obyvatel zásobovaných plynem
 - 4.5.3 Podíl obyvatel napojených na veřejnou kanalizaci
- III. Závěrečný souhrn
- IV. Právní rámec, zákony a vyhlášky
- V. Použité zdroje
- VI. Použité zkratky
- VII. Seznam grafických listů kapitoly 4
- VIII. Přílohy

4. Sociodemografické podmínky a bydlení

I. Úvod k tématu

Sociodemografické podmínky

Veškerá data o obyvatelstvu pocházejí ze *Sčítání lidu, domů a bytů* (SLDB), z průběžné demografické statistiky nebo zvláštních výběrových šetření.

Sčítání lidu, domů a bytů, se koná v desetiletých intervalech a zahrnuje k rozhodnému okamžiku všechny osoby na daném území přítomné a bydlící. Údaje zjišťované při sčítání poskytují jedinečné informace např. o složení obyvatelstva podle vzdělání, národnosti či náboženství nebo o struktuře žen podle počtu narozených dětí. Poslední sčítání proběhlo v České republice v roce 2021. Rozhodným okamžikem sčítání byla půlnoc z 26. na 27. března 2021, avšak definitivní výsledky tohoto sčítání nejsou zatím k dispozici a výsledky sčítání z roku 2011 nejsou již aktuální.

Průběžná demografická statistika eviduje především přirozený pohyb a stěhování obyvatelstva.

Registraci narození, úmrtí a sňatků provádějí matriční úřady, rozvodů příslušné soudy a potratů zdravotnická zařízení.

Stěhování obyvatelstva je vedeno zvlášť pro vnitrostátní (vnitřní) a zahraniční (vnější) migraci. Základní údaje o stěhování se zpracovávají na základě "Hlášení o stěhování".

Kromě výše uvedených typů získávání demografických dat, která zahrnují obyvatele celé ČR, probíhají rovněž zvláštní výběrová, mnohdy opakovaná, šetření za vybraný soubor obyvatel. Tyto jednorázové akce slouží k doplnění nebo aktualizaci dat ze sčítání lidu a evidence obyvatelstva. Aktualizují se tímto způsobem zejména data životní úrovně obyvatelstva.

Počet obyvatel k určitému okamžiku je nazýván stav obyvatelstva. Je jednou ze základních demografických charakteristik. Zahrnuje všechny obyvatele, kteří mají v ČR trvalé bydliště, a to bez ohledu na státní občanství. Od roku 2001 (v návaznosti na sčítání lidu, domů a bytů 2001) údaje zahrnují také cizince s vízy nad 90 dnů (podle zákona č. 326/1999 Sb. v platném znění, o pobytu cizinců) a cizince s přiznaným azylem (podle zákona č. 325/1999 Sb. platném znění, o azylu). Od 1. 5. 2004, v návaznosti na tzv. euronovelu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, se údaje týkají i občanů zemí EU s přechodným pobytem na území ČR a občanů třetích zemí s dlouhodobým pobytem.

Počet obyvatel v podrobném územním členění až na úroveň obcí je k dispozici vždy cca v květnu za předchozí rok. Publikuje se podle správního členění k 1. 1. daného roku a počet obyvatel se uvádí k 31. 12. předchozího roku.

Tab. 4.1: Vývoj počtu obyvatel v ČR 2001–2021 – střední stav, řetězový index

Rok	Střední stav obyvatelstva	Řetězový index	Rok	Střední stav obyvatelstva	Řetězový index
2001	10 224 192	99,53	2012	10 509 286	100,12
2002	10 200 774	99,77	2013	10 510 719	100,01
2003	10 201 651	100,01	2014	10 524 783	100,13
2004	10 206 923	100,05	2015	10 542 942	100,17
2005	10 234 092	100,27	2016	10 565 284	100,21
2006	10 266 646	100,32	2017	10 589 526	100,23
2007	10 322 689	100,55	2018	10 626 430	100,35
2008	10 429 692	101,04	2019	10 669 324	100,40
2009	10 491 492	100,59	2020	10 700 155	100,3
2010	10 517 247	100,25	2021	10 500 850	98,1
2011	10 496 672	99,80			

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023. Podkladová data: Český statistický úřad.

Řetězový index porovnává, na kolik procent se změnila hodnota v každém roce vždy oproti předchozímu roku.

Z vývoje počtu obyvatel ČR v letech 2000–2021 je patrné, že počet obyvatel ČR klesal do roku 2002 a poté nastal nárůst počtu obyvatel až do roku 2010. V roce 2011 byl zaznamenán přechodný mírný úbytek počtu obyvatel, ale od roku 2011 pokračuje trend každoročního nárůstu počtu obyvatel ČR až do roku 2020, v roce 2021 došlo k poklesu počtu obyvatel.

Pohyb obyvatelstva:

V čase se mění stav obyvatelstva daného území, tedy nejen jeho počet ale i struktura, prostorové rozložení a další znaky. Přirozený pohyb je výsledkem přirozeného rozmnožování a umírání obyvatelstva. Podle vztahu těchto procesů jde buď o přirozený přírůstek, nebo úbytek obyvatelstva. Mechanický pohyb obyvatelstva zahrnuje všechny prostorové přesuny obyvatelstva. Podle poměru emigrace a imigrace dochází buď k migračnímu přírůstku, nebo úbytku obyvatelstva.

Z demografického hlediska jsou nejvýznamnější níže popsané demografické děje.

Přirozený přírůstek:

Je základním reprodukčním procesem, který se skládá z porodnosti (natality) a úmrtnosti (mortality). Je rozdíl počtu živě narozených dětí a počtu zemřelých obyvatel za stejné období v daném území. Počet se uvádí většinou na 1 000 obyvatel. Přirozený přírůstek byl v roce v roce 2021 opět záporný jako v předchozím roce a činil -28 098 obyvatel. V předchozím roce činil -19 089 obyvatel. V roce 2021 se tak jedná o nevyšší úbytek obyvatel přirozenou měnou za posledních sledovaných deset let.

Přírůstek stěhování (migrační saldo):

Stěhováním se rozumí změna trvalého bydliště či dlouhodobého pobytu osoby za hranice určité územní jednotky. Rozlišuje se stěhování vnitřní, tj. v rámci území ČR, a zahraniční.

Migrační saldo je rozdíl počtu přistěhovaných a vystěhovaných osob za stejné období v daném území. Migrační saldo v roce 2021 v ČR činilo 49 969 osob, což je poměrně výrazný nárůst oproti předešlému roku, kdy činilo 26 927 osob, je to však srovnatelné s rokem 2019 s migračním saldem 44 270 osob.

Celkový přírůstek:

Je součet přirozeného přírůstku a přírůstku stěhováním za stejné období v daném území. Celkový přírůstek obyvatel činil v roce 2021 21 871 obyvatel, což je poměrně výrazně vyšší hodnota oproti roku 2020, kdy činil celkový přírůstek pouhých 7 838 osob.

Bytová výstavba a podíl obyvatel napojených na veřejnou technickou infrastrukturu

Podle výsledků *Sčítání lidu, domů a bytů* (SLDB) v roce 2021 zahrnoval bytový fond ČR celkem 5 340 033 bytů, z toho bylo 4 480 139 obydlených bytů. Celkem 44,1 % obydlených bytů se nacházelo v rodinných domech.

Průměrná celková plocha 1 obydleného bytu činila v době sčítání 87,6 m², pro obydlené byty v bytových domech to bylo 63,5 m² a pro obydlené byty v rodinných domech 117,2 m².

V porovnání s ostatními zeměmi EU má ČR spíše starší bytový fond. Průměrné stáří obydlených bytových domů v ČR bylo 58,4 let a rodinných domů 51,2 let. Podle výsledků SLDB bylo po roce 2000 postaveno nebo zrekonstruováno celkem 26,1 % domů (z celkového počtu domů, u nichž bylo zjištěno období výstavby nebo rekonstrukce).

Tab. 4.2: Domy podle období výstavby nebo rekonstrukce domu k 26. 3. 2021 (v %)

	Období výstavby nebo rekonstrukce domu									
	1919 a dříve	1920–1945	1946–1970	1971–1980	1981–1990	1991–2000	2001–2010	2011–2015	2016 a později	nezjištěno
Česká republika	10,5	14,3	15,4	13,2	10,5	8,8	13,0	4,9	5,6	4,3

Zdroj: *Veřejná databáze – Sčítání lidu, domů a bytů. 2021. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afz=statistiky>. Výpočty – Ústav územního rozvoje.*

Intenzita bytové výstavby souvisí s celkovou ekonomickou situací. Počet zahájených bytů v letech 2013–2022 postupně rostl až do roku 2019, v roce 2020 poklesl, ale v roce 2021 dosáhl rekordní výše 45 244 zahájených bytů. V roce 2022 opět klesl, přesto se jednalo o druhý nejvyšší počet zahájených bytů od roku 2013 (42 258 zahájených bytů). U počtu dokončených bytů se vliv ekonomické situace projevuje s mírným zpožděním oproti zahájené výstavbě a hodnoty jsou více vyrovnané. Počet dokončených bytů klesl v roce 2014, od roku 2015 opět rostl až do roku 2019. V letech 2020 a 2021 klesl pod úroveň roku 2019. V roce 2022 opět vzrostl, a to na úroveň 39 402 dokončených bytů, tj. nejvíce ve sledovaném období 2013–2022.

Tab. 4.3: Počet dokončených a zahájených bytů v ČR v letech 2013–2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Počet zahájených bytů	22 108	24 351	26 378	27 224	31 521	33 121	38 677	35 254	45 244	42 258
Počet dokončených bytů	25 238	23 954	25 095	27 322	28 569	33 850	36 406	34 412	34 641	39 402

Zdroj: *Veřejná databáze – Stavebnictví, byty. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afz=statistiky>.*

Podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů i podíl obyvatel napojených na veřejnou kanalizaci postupně roste. Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu vzrostl z 93,5 % v roce 2012 na 96,0 % v roce 2021. Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu se zvýšil z 82,5 % v roce 2012 na 87,4 % v roce 2021.

Údaje o napojení obydlených bytů na plyn poskytují výsledky SLDB 2021. Celkem 69,6 % všech obydlených bytů s informací o zavedení plynu mělo k 26. 3. 2021 zavedený plyn, z toho 99,2 % bytů mělo plyn z veřejné sítě. Existují značné regionální rozdíly v ukazateli připojení obyvatel na plyn, které jsou mimo jiné ovlivněny geografickými podmínkami a rozptýleností zástavby.

Tab. 4.4: Podíl obyvatel napojených na veřejnou technickou infrastrukturu v letech 2012–2021 (%)

Podíl obyvatel	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu	93,5	93,8	94,2	94,2	94,4	94,7	94,7	94,6	94,6	96,0
bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu	82,5	82,8	83,9	84,2	84,7	85,5	85,5	85,5	86,1	87,4

Zpracoval: *Ústav územního rozvoje, 2023. Podkladová data: Český statistický úřad.*

Pozn.: *V roce 2021 jsou data za počty a podíly obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu a obyvatel trvale bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu ovlivněna výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2021 a nejsou plně srovnatelná s předchozími roky.*

II. Sledované jevy ÚAP ČR
4.1. Vývoj počtu a pohyb obyvatel
4.1.1 Hustota zalidnění

Hustota zalidnění (**viz grafický list 4.1**) se obvykle udává v počtu obyvatel na čtvereční kilometr (ob/km²) a lze ji vypočítat jako podíl počtu obyvatel a plochy (rozlohy) daného území. Hustota zalidnění v ČR činila k 1. 1. 2021 136,0 ob/km². Vzhledem k pomalým změnám počtu obyvatel v ČR nedochází a asi ani v budoucnu nebude docházet k výrazným změnám tohoto ukazatele. V mezinárodním srovnání je hustota zalidnění v ČR nižší než v některých jiných západoevropských zemích, přesto je ČR státem s relativně vysokou hustotou zalidnění.

Vzhledem k územnímu rozložení obyvatelstva v rámci ČR je na severu a východě Čech a rovněž ve středních Čechách a na Moravě hustota zalidnění vyšší než v jižních a západních Čechách, kde je nižší výskyt významnějších městských center.

Vysoká je hustota zalidnění zejména v některých SO ORP Středočeského, Moravskoslezského a Ústeckého kraje. Nejvyšší je v Praze a dalších městských SO ORP a okresech (Plzeň-město, Brno-město, Ostrava-město), v nichž na malé ploše žije velký počet obyvatel. Hustoty zalidnění vyšší než 500 ob/km² mají zejména SO ORP s krajskými a dalšími velkými městy. Jedná se o Hlavní město Prahu a SO ORP Brno, Havířov, Ostrava, Orlová, Plzeň, Karviná a Český Těšín. Velká hustota zalidnění je rovněž v SO ORP Ústeckého kraje (územní pás Ústí nad Labem – Teplice – Most – Chomutov), kde se nachází koncentrace relativně velkých měst.

Nejnižší hustota zalidnění je zejména v SO ORP Jihočeského a Plzeňského kraje.

Z vývoje počtu obyvatel ČR v letech 2000–2021 je patrné, že počet obyvatel ČR klesal do roku 2002 a poté nastal nárůst počtu obyvatel až do roku 2010. V roce 2011 byl zaznamenán přechodný mírný úbytek počtu obyvatel, ale od roku 2011 pokračoval trend každoročního nárůstu počtu obyvatel ČR až do roku 2020, v roce 2021 však došlo k mírnému úbytku.

Nárůst počtu obyvatel je způsoben především stěhováním s hodnotou 4,8 na 1 000 obyvatel v roce 2021. Oproti roku 2020 se jedná o poměrně výrazný nárůst. Přírůstek obyvatel stěhováním na 1 000 obyvatel je výrazně vyšší než přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel, který byl v roce 2020 v ČR záporný s hodnotou -2,7. Úbytek obyvatelstva přirozenou měnou se tak oproti roku 2020, kdy činil 1,8 na 1 000 obyvatel ještě zvýšil. Celkový přírůstek obyvatel v roce 2021 činil 2,1 na 1 000 obyvatel.

4.1.2 Pohyb obyvatel (celkový, přirozený a stěhováním)

Tab. 4.5: Pohyb obyvatelstva – územní srovnání – absolutní údaje, rok 2021

ČR, kraj	Střední stav obyvatel	Živě narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek (úbytek)		
						přirozený	stěhováním	celkový
Česká republika	10 500 850	111 793	139 891	69 201	19 232	-28 098	49 969	21 871
Hlavní město Praha	1 267 173	15 157	14 460	46 989	31 693	697	15 296	15 993
Středočeský kraj	1 380 006	15 111	16 708	34 482	18 649	-1 597	15 833	14 236
Jihočeský kraj	636 286	6 699	8 350	7 173	4 897	-1 651	2 276	625
Plzeňský kraj	577 190	5 933	7 912	8 907	4 579	-1 979	4 328	2 349
Karlovarský kraj	283 677	2 619	4 592	3 335	3 172	-1 973	163	-1 810
Ústecký kraj	799 495	7 886	11 775	8 305	7 104	-3 889	1 201	-2 688
Liberecký kraj	437 131	4 386	5 880	5 889	4 347	-1 494	1 542	48
Královéhradecký kraj	542 892	5 537	7 668	5 802	5 293	-2 131	509	-1 622
Pardubický kraj	513 894	5 421	6 991	6 882	5 207	-1 570	1 675	105
Kraj Vysočina	503 738	5 547	6 438	5 297	4 385	-891	912	21
Jihomoravský kraj	1 182 488	13 085	15 246	14 559	9 046	-2 161	5 513	3 352
Olomoucký kraj	623 686	6 394	8 562	5 044	4 877	-2 168	167	-2 001
Zlínský kraj	573 014	6 040	7 984	4 833	4 175	-1 944	658	-1 286
Moravskoslezský kraj	1 180 180	11 978	17 325	6 933	7 037	-5 347	-104	-5 451

Zdroj: Veřejná databáze – Obyvatelstvo [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

Tab. 4.6: Pohyb obyvatelstva – územní srovnání – Relativní údaje (na 1 000 obyvatel středního stavu), rok 2021

ČR, kraj	Střední stav obyvatel	Živě narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek (úbytek)		
						Přirozený	Stěhováním	Celkový
Česká republika	10 500 850	10,6	13,3	6,6	1,8	-2,7	4,8	2,1
Hlavní město Praha	1 267 173	12,0	11,4	37,1	25,0	0,6	12,1	12,6
Středočeský kraj	1 380 006	10,9	12,1	25,0	13,5	-1,2	11,5	10,3
Jihočeský kraj	636 286	10,5	13,1	11,3	7,7	-2,6	3,6	1,0
Plzeňský kraj	577 190	10,3	13,7	15,4	7,9	-3,4	7,5	4,1
Karlovarský kraj	283 677	9,2	16,2	11,8	11,2	-7,0	0,6	-6,4
Ústecký kraj	799 495	9,9	14,7	10,4	8,9	-4,9	1,5	-3,4
Liberecký kraj	437 131	10,0	13,5	13,5	9,9	-3,4	3,5	0,1
Královéhradecký kraj	542 892	10,2	14,1	10,7	9,7	-3,9	0,9	-3,0
Pardubický kraj	513 894	10,5	13,6	13,4	10,1	-3,1	3,3	0,2
Kraj Vysočina	503 738	11,0	12,8	10,5	8,7	-1,8	1,8	0,0
Jihomoravský kraj	1 182 488	11,1	12,9	12,3	7,6	-1,8	4,7	2,8
Olomoucký kraj	623 686	10,3	13,7	8,1	7,8	-3,5	0,3	-3,2
Zlínský kraj	573 014	10,5	13,9	8,4	7,3	-3,4	1,1	-2,2
Moravskoslezský kraj	1 180 180	10,1	14,7	5,9	6,0	-4,5	-0,1	-4,6

Zdroj: Veřejná databáze – Obyvatelstvo [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

V tabulce 4.5 jsou uvedeny absolutní počty všech základních složek, které spadají do pohybu obyvatelstva. Nejvyšší celkový přírůstek byl v Praze, kde činil 15 993 a ve Středočeském kraji, kde činil v roce 2021 14 236 osob. Pořadí zůstalo stejné jako v roce 2015. Ve Středočeském kraji vzrostl zejména nárůst stěhováním, což svědčí o přesunu zejména mladých rodin za hranice Prahy. Stejně jako ve Středočeském kraji je i v Praze nárůst tvořen především stěhováním a podstatně méně přirozenou měnou obyvatelstva.

Lepší představu o pohybu obyvatelstva poskytují relativní údaje za jednotlivé územní celky, a sice počty na 1 000 obyvatel daného území uvedené v tabulce 4.6.

Přistěhovalí a vystěhovalí

Jestliže hodnotíme nárůst/úbytek obyvatelstva stěhováním, byl v roce 2021 nejvyšší nárůst přistěhovalých na 1 000 obyvatel v Praze, kde dosahoval hodnot 12,1. Následoval Středočeský kraj s 11,5, za nimi Plzeňský kraj se 7,5 a Jihomoravský se 4,7.

Pro srovnání rovněž v roce 2014 byl nejvyšší počet přistěhovalých na 1 000 obyvatel v Praze, Středočeském, ale i v Libereckém kraji. Důvodem u prvních dvou krajů jsou stabilně lepší ekonomické podmínky, v případě Libereckého kraje rovněž lepší životní prostředí.

Naopak největší úbytek obyvatelstva stěhováním na 1 000 obyvatel byl zaznamenán v roce 2021 v kraji Moravskoslezském s hodnotou 0,1. Jedná se o zlepšení stavu oproti předešlému roku a zejména oproti roku 2014, kdy činil úbytek obyvatelstva stěhováním 2,5.

Poměrně nízké hodnoty vystěhovalých i přistěhovalých na 1 000 obyvatel vykazovaly v roce 2021 kraje Zlínský, Moravskoslezský, Olomoucký a Vysočina. Svědčí to pravděpodobně o nízké atraktivitě těchto krajů z pohledu ekonomických podmínek, ale zároveň o malých možnostech a v případě Zlínského kraje i o menší ochotě obyvatelstva k vystěhování a k přesunu do jiného kraje.

V absolutních číslech vykazovala v roce 2021 nejvyšší počty přistěhovalých i vystěhovalých osob Hlavní město Praha s 46 989 přistěhovalými a 31 693 vystěhovalými osobami a dále Středočeský kraj.

Narození a zemřelí

Při sledování pohybu obyvatelstva v časové řadě od roku 2000 zjistíme, že počty narozených v ČR od roku 2001 s malými výkyvy stoupaly až do roku 2008, kdy začalo docházet k poklesu počtu živě narozených. Tento pokles se zastavil až v roce 2013 a od tohoto roku nastal nárůst, který pokračoval až do roku 2018, v roce 2019 však došlo opět k poklesu. Pokles počtu živě narozených přitom nastal již před rokem 1990. Za hlavní příčinu lze považovat novou společensko-ekonomickou situaci, která byla charakteristická snížením porodnosti a odkládáním narození prvního dítěte do vyššího věku. Změna situace v nárůstu počtu narozených po roce 2001 je dána skutečností, že do věku nejvyšší plodnosti se dostaly tzv. silné ročníky a zároveň se začaly rodit děti matkám, které odkládaly narození dítěte do vyššího věku.

Oproti trendu z předešlých let však došlo v roce 2020 ke znatelnému nárůstu počtu zemřelých, což souvisí zejména s pandemií koronaviru. Tento nárůst pokračoval i v roce 2021.

Počet zemřelých a živě narozených určuje přirozený přírůstek. Je velkou měrou předurčen věkovým složením obyvatelstva jednotlivých krajů, ale je ovlivněn i dalšími faktory. Nejvyšší počet zemřelých na 1 000 obyvatel byl v roce 2021 v kraji Karlovarském s hodnotou 16,2 a dále v Ústeckém a Moravskoslezském kraji s hodnotou 14,7, nejnižší naopak v Praze a v kraji Středočeském.

Nejvyšší počty živě narozených na 1 000 obyvatel byly v roce 2021 v Praze s hodnotou 12,0 a v Jihomoravském kraji s hodnotou 11,1, následoval Kraj Vysočina s hodnotou 11,0.

Nejnižší počty živě narozených byly v roce 2021 naopak v kraji Karlovarském, Ústeckém a Libereckém.

Přirozený přírůstek

Počtem narozených a zemřelých je dán přirozený přírůstek, který byl za sledované období 2010–2021 v ČR nejnižší, a sice úbytek o 2 409 obyvatel v roce 2013. Záporný přirozený přírůstek byl zaznamenán i v letech 2015, 2019 a výrazně záporný přirozený přírůstek byl potom zaznamenán v roce 2020 s hodnotou -19 089 a v roce 2021 s hodnotou -28 098. Tato neutěšená situace byla v letech 2020 a 2021 způsobena vysokým počtem zemřelých v důsledku koronaviru.

Nejvyšší přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel byl v roce 2021 v Praze s hodnotou 0,6, dále ve Středočeském kraji s již zápornou hodnotou -1,2 a Jihomoravském kraji a Kraji Vysočina shodně s -1,8. Kromě Prahy byl v roce 2021 ve všech ostatních krajích záporný přirozený přírůstek.

Nejhorší byla situace v roce 2021 v Karlovarském kraji s hodnotou -7,0, a dále v Ústeckém kraji s hodnotou -4,9. U mnoha krajů došlo k poměrně výraznému negativnímu posunu od kladných hodnot v roce 2019 k záporným hodnotám.

Celkový přírůstek

Pro hodnocení celkového přírůstku je třeba započítat přírůstek přirozenou měnou a přírůstek stěhováním.

Všechny výše popsané pohyby obyvatelstva se odrazí ve výsledné hodnotě celkového přírůstku obyvatelstva v ČR. Celkový přírůstek obyvatelstva v ČR od roku 2015 do roku 2019 díky stěhování postupně rostl. V roce 2020 však došlo k jeho poklesu, který byl způsoben poklesem přirozeného přírůstku. V roce 2021 sice došlo opět k nárůstu celkového přírůstku obyvatel, ale jen díky přírůstku stěhováním, neboť přirozený přírůstek nadále klesal.

Nejvyšší celkový přírůstek obyvatelstva od roku 2000 byl v ČR v roce 2007, a sice 93 941 obyvatel, následován rokem 2008 s 86 412 obyvateli. V ostatních letech sledovaného období od roku 2010 byly již hodnoty výrazně nižší.

Od roku 2015, kdy činil 15 568 osob, docházelo k postupnému nárůstu celkového přírůstku obyvatel ČR až k hodnotě 44 139 v roce 2019. V roce 2020 potom došlo k jeho výraznému poklesu na 7 838 osob. V roce 2021 sice došlo k jeho nárůstu na 21 871 osob, ale ani zdaleka tak nebylo dosaženo hodnoty z roku 2019.

Nejvyšší celkový přírůstek byl v roce 2020 s 15 993 v Praze a dále ve Středočeském kraji s 14 236. Ve Středočeském kraji jde zejména nárůst stěhováním, což svědčí o přesunu zejména mladých rodin za hranice Prahy. V obou případech je však nárůst tvořen především stěhováním a podstatně méně přirozenou měnou obyvatelstva.

Nejnižší celkový přírůstek obyvatelstva byl naopak v roce 2021 v Moravskoslezském kraji, kde dosahoval záporné hodnoty -5 451, ve srovnání s rokem 2014, kdy činil -4 156 obyvatel, je úbytek vyšší. Větší část tvoří přitom záporný přirozený přírůstek na rozdíl od roku 2014, kdy byl úbytek obyvatelstva způsoben především stěhováním. Záporný celkový přírůstek obyvatelstva byl zaznamenán v roce 2021 vedle Moravskoslezského kraje i v Olomouckém, Zlínském, Karlovarském, Ústeckém a Královéhradecké. Naopak kraje Jihočeský, Liberecký a Kraj Vysočina se dostaly do kladných čísel.

Lepší představu o pohybu obyvatelstva poskytují relativní údaje za jednotlivé územní celky, a sice počty na 1 000 obyvatel středního stavu daného území.

Nejvyšší celkový přírůstek na 1 000 obyvatel byl v roce 2021 zaznamenán v Praze, kde dosáhl hodnoty 12,6, což je hodnota mírně nižší ve srovnání s rokem 2014, kdy činil 12,7, dále ve Středočeském kraji s hodnotou 10,3, což je rovněž ve srovnání s rokem 2014, kdy činil 9,9, hodnota vyšší, která je dána obdobně jako v případě Prahy zejména stěhováním. Třetí nejvyšší celkový přírůstek v přepočtu na 1 000 obyvatel zaznamenal v roce 2021 Plzeňský kraj s hodnotou 4,1, rovněž zásluhou stěhování.

V ostatních krajích ČR byl celkový přírůstek obyvatelstva na 1 000 obyvatel nižší a v celkem 6 krajích došlo k úbytku obyvatel. Tento stav lze však považovat za pozitivní oproti předchozímu roku, kde došlo k úbytku obyvatel celkem v 9 krajích i oproti roku 2014 kdy došlo k úbytku celkem v 7 krajích. Nejvyšší celkový úbytek obyvatelstva v přepočtu na 1 000 obyvatel byl zaznamenán v roce 2021 v Karlovarském kraji s hodnotou -6,4. Poměrně vysoký úbytek obyvatelstva byl zaznamenán také v Moravskoslezském, Ústeckém a Olomouckém kraji.

Tab. 4.7: Pohyb obyvatelstva v ČR 2010–2021, absolutní údaje

Rok	Střední stav obyvatelstva	Živě narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
2010	10 517 247	117 153	106 844	30 515	14 867	10 309	15 648	25 957
2011	10 496 672	108 673	106 848	22 590	5 701	1 825	16 889	18 714
2012	10 509 286	108 576	108 189	30 298	20 005	387	10 293	10 680
2013	10 510 719	106 751	109 160	29 579	30 876	-2 409	-1 297	-3 706
2014	10 524 783	109 860	105 665	41 625	19 964	4 195	21 661	25 856
2015	10 542 942	110 764	111 173	34 922	18 945	-409	15 977	15 568
2016	10 565 284	112 663	107 750	37 503	17 439	4 913	20 064	24 977

Rok	Střední stav obyvatelstva	Živě narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
2017	10 589 526	114 405	111 443	45 957	17 684	2 962	28 273	31 235
2018	10 626 430	114 036	112 920	58 148	19 519	1 116	38 629	39 745
2019	10 669 324	112 231	112 362	65 571	21 301	-131	44 270	44 139
2020	10 700 155	110 200	129 289	55 661	28 734	-19 089	26 927	7 838
2021	10 500 850	111 793	139 891	69 201	19 232	-28 098	49 969	21 871

Zdroj: Veřejná databáze – Obyvatelstvo [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-03-3]. Dostupné z URL: < <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845> >

Tab. 4.8: Pohyb obyvatelstva v ČR 2010–2021, relativní údaje (na 1 000 obyvatel středního stavu)

Rok	Střední stav obyvatelstva	Živě narození	Zemřelí celkem	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
2010	10 517 247	11,1	10,2	2,9	1,4	1,0	1,5	2,5
2011	10 496 672	10,4	10,2	2,2	0,5	0,2	1,6	1,8
2012	10 509 286	10,3	10,3	2,9	1,9	0,0	1,0	1,0
2013	10 510 719	10,2	10,4	2,8	2,9	-0,2	-0,1	-0,4
2014	10 524 783	10,4	10,0	4,0	1,9	0,4	2,1	2,5
2015	10 542 942	10,5	10,5	3,3	1,8	0,0	1,5	1,5
2016	10 565 284	10,7	10,2	3,5	1,7	0,5	1,9	2,4
2017	10 589 526	10,8	10,5	4,3	1,7	0,3	2,7	2,9
2018	10 626 430	10,7	10,6	5,5	1,8	0,1	3,6	3,7
2019	10 669 324	10,5	10,5	6,1	2,0	0,0	4,1	4,1
2020	10 700 155	10,3	12,1	5,2	2,7	-1,8	2,5	0,7
2021	10 500 850	10,6	13,3	6,6	1,8	-2,7	4,8	2,1

Zdroj: Veřejná databáze – Obyvatelstvo [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z URL: < <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845> >. Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023.

Pohyb obyvatel (celkový, přirozený a stěhováním) v SO ORP

Nejvyšší přírůstek obyvatelstva stěhováním (viz grafický list 4.2) zaznamenala v roce 2021 Praha s 15 296 osobami, což znamená významný nárůst ve srovnání s předchozími lety, kdy přírůstek v Praze činil v roce 2019 12 890 osob a v roce 2020 9 715 osob. Významný nárůst zaznamenaly rovněž některé SO ORP v zázemí Prahy. Nejvyšší nárůst stěhováním byl obdobně jako v předchozím roce v SO ORP Černošice, a sice 2 426 obyvatel (v roce 2020 to bylo 2 445 obyvatel).

Nárůst obyvatel stěhováním vyšší než 2 000, oproti roku 2019, kdy měl mimo zázemí Prahy tuto hodnotu ještě SO ORP Plzeň s 2 649 obyvateli, nedosáhl v roce 2021 žádný SO ORP. U Brandýsa nad Labem-Staré Boleslaví činil nárůst 1 885 obyvatel, a v dalším SO ORP v zázemí Prahy, v Říčanech, to bylo 1 683 obyvatel. Nárůst obyvatel v důsledku stěhování vyšší než 1 000 obyvatel měl v zázemí Prahy SO ORP Beroun s 1 278 obyvateli a Kolín s 1 168 obyvateli. Mimo zázemí Prahy došlo k nárůstu počtu obyvatel vyššímu než 1 000 stěhováním pouze v SO ORP s velkými městy a sice v SO ORP Brno, Plzeň a Liberec.

Naopak nejvyšší úbytek obyvatelstva stěhováním vykázalo v roce 2021 několik SO ORP v Moravskoslezském kraji, a sice Ostrava s úbytkem 808 obyvatel, Havířov s úbytkem 332 obyvatel a Karviná s úbytkem 222. Další SO ORP s poměrně vysokým úbytkem v důsledku stěhování obyvatelstva jsou Šumperk a Sokolov s úbytkem stěhováním vyšším než 200 obyvatel.

Saldo migrace vyjádřené na 1 000 obyvatel jen částečně kopíruje v roce 2021 situaci, v absolutních hodnotách, tohoto ukazatele. Obdobně jako u absolutních hodnot byly nejvyšší přírůstky na 1 000 obyvatel migrací v SO ORP v zázemí Prahy, a sice v SO ORP Říčany, kde činil nárůst 23,0, SO ORP Beroun s 19,4, SO ORP Brandýs nad Labem-Stará Boleslav s 16,6 a SO ORP Černošice s 16,2. Vysokého nárůstu salda migrace v porovnání

4. SOCIODEMOGRAFICKÉ PODMÍNKY A BYDLENÍ

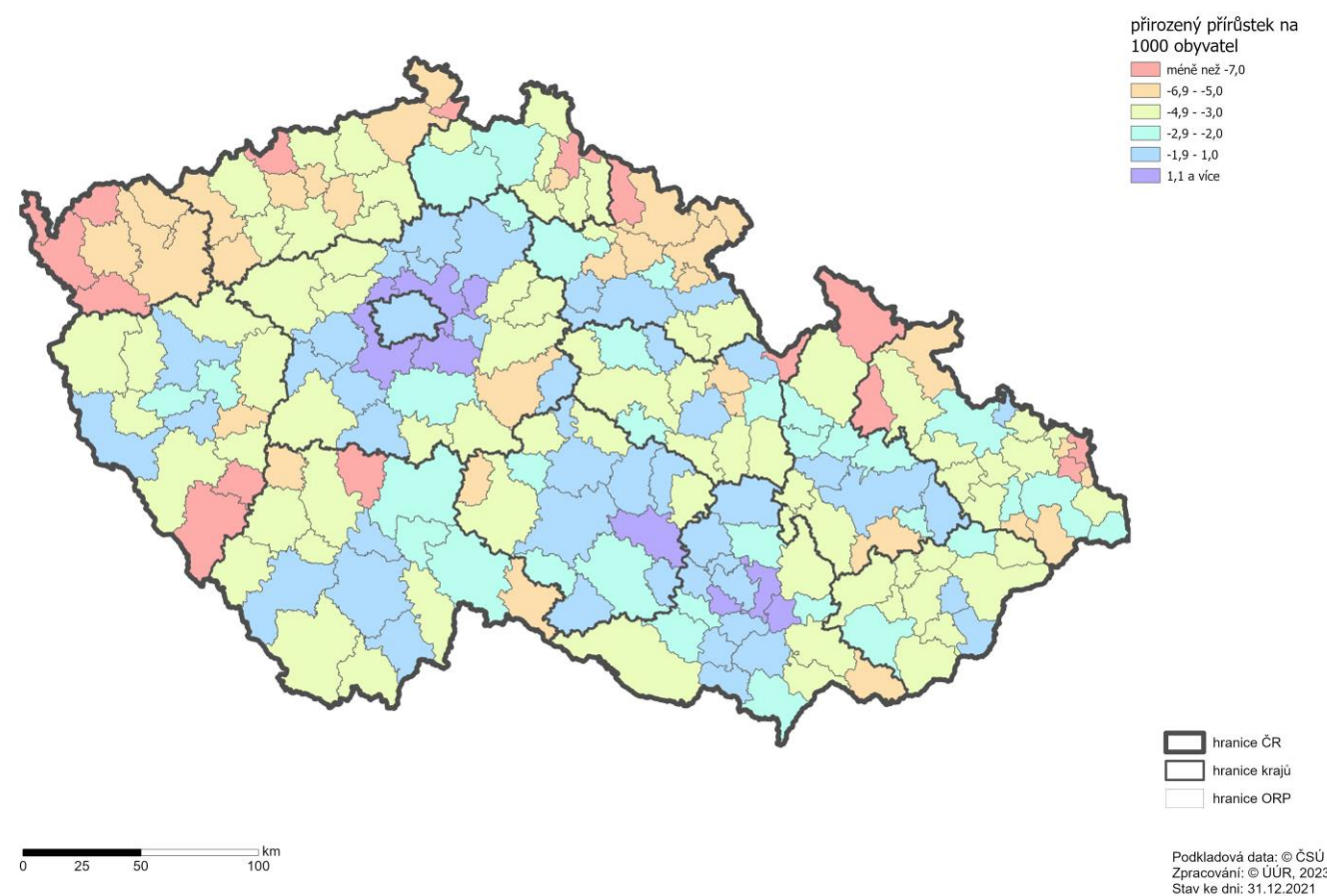
s předchozím rokem dosáhl v roce 2020 SO ORP Pohořelice v Jihomoravském kraji s hodnotou 18,87. V roce 2021 nárůst již nepokračoval a došlo naopak k poklesu ve srovnání s předchozím rokem na 16,7.

Vysoký úbytek obyvatelstva migrací v relativních hodnotách byl v roce 2021 s nejvyšší hodnotou 4,7 v SO ORP Králíky a opět jako v předchozím roce v některých SO ORP Moravskoslezského kraje, a sice, dále v SO ORP Havířov s hodnotou -3,9, Karviná s hodnotou -3,6. Vysoké záporné hodnoty na 1 000 obyvatel však v roce 2021 vykázal rovněž SO ORP Ostrov s hodnotou -4,4, Žďár nad Sázavou s hodnotou -4,1 a SO ORP Broumov s hodnotou -4,0. Všechna ostatní SO ORP měla relativní již úbytek obyvatelstva stěhováním nižší.

Nejvyšší přirozený přírůstek byl v roce 2021 zaznamenán v SO ORP s velkými městy a SO ORP v zázemí velkých měst. Nejvyšší přirozený přírůstek vykázala v roce 2021 Praha s nárůstem 697 osob, což je nižší hodnota oproti roku 2020, kdy byla jeho hodnota 1 092 osob. Následoval SO ORP Černošice v zázemí Prahy s hodnotou 354 osob. I další SO ORP v zázemí Prahy vykazovaly vysoký přirozený přírůstek. V případě Brandýsa nad Labem-Staré Boleslavi to bylo 304 osob a v SO ORP Říčany 129 osob. Nárůst počtu obyvatel přirozenou měnou se v zázemí Prahy v porovnání s předchozím rokem sice mírně snížil, ale i tak je stále poměrně vysoký. Vysoký nárůst obyvatel přirozenou měnou zaznamenal v roce 2020, kromě většiny SO ORP v zázemí Prahy, rovněž SO ORP Šlapanice v Jihomoravském kraji s nárůstem 100 osob.

Naopak největší úbytek obyvatelstva přirozenou měnou zaznamenaly v roce 2021 některé SO ORP v Moravskoslezském kraji. Největší na tom SO ORP Ostrava s úbytkem 1 448 osob, což je výrazné zhoršení situace v porovnání s rokem 2019, kdy činil úbytek 411 obyvatel, ale další zhoršení s předchozím rokem 2020, kdy činil 1 165 osob. Situace se zhoršila rovněž v porovnání s rokem 2014. Následuje SO ORP Karviná s úbytkem 584 osob a SO ORP Havířov s úbytkem 606 osob z Moravskoslezského kraje. Vysoký úbytek přirozenou měnou zaznamenala v roce 2021 rovněž SO ORP Plzeň s úbytkem 557 osob a dále SO ORP Karlovy Vary a SO ORP Teplice v Ústeckém kraji.

Obr. 4.1: Přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel v ČR (podle správních obvodů ORP) leden–prosinec 2021

Zpracoval Ústav územního rozvoje, 2023. Zdroj dat: Český statistický úřad.

V případě celkového přírůstku, je situace velmi podobná jako u přirozeného přírůstku ve výčtu SO ORP s vysokými i nízkými hodnotami tohoto ukazatele. Nejvyšší celkový přírůstek byl v roce 2021 zaznamenán v SO ORP s velkými městy a SO ORP v zázemí velkých měst.

Vedle Prahy, s celkovým přírůstkem 15 993 osob, se jedná o SO ORP Černošice v zázemí Prahy s celkovým přírůstkem 2 780 osob. Z porovnání hodnot přirozeného a celkového přírůstku však vidíme, že celkový přírůstek je zde více tvořen stěhováním než přirozenou měnou obyvatelstva. V případě Černošic je celkový přírůstek nižší než v předchozím roce, u Prahy naopak vyšší.

Rovněž další SO ORP v zázemí Prahy vykazovaly v roce 2021 vysoký celkový přírůstek obyvatelstva. V případě Brandýsa nad Labem-Staré Boleslavi to bylo 2 189 osob, v SO ORP Říčany 1 812 osob a v SO ORP Beroun 1 327 osob. U těchto SO ORP je vyšší nárůst rovněž způsoben stěhováním a ve všech případech je vyšší než v předchozím roce.

Vyšší celkový přírůstek v SO ORP s většími, především krajskými městy, se týkal zejména SO ORP Brno s přírůstkem 1 222 osob, kde je přírůstek v porovnání s rokem 2020 vyšší, SO ORP Liberec s 834 osobami, České Budějovice s 787 osobami, Plzeň s 723 osobami a Pardubice s 598 osobami. Ve všech uvedených případech je celkový přírůstek vyšší než v roce předchozím.

Největší celkový úbytek obyvatelstva zaznamenaly v roce 2021 některé SO ORP v Moravskoslezském kraji. Největší je na tom, obdobně jako v případě přirozeného přírůstku, SO ORP Ostrava s celkovým úbytkem 2 256 osob, což je však o něco méně než v předchozím roce. Následoval SO ORP Havířov s úbytkem 938 osob a SO ORP Karviná s úbytkem 806 osob. Vysoký celkový úbytek zaznamenaly v roce 2021 rovněž některé SO ORP Ústeckého kraje a Olomouckého kraje.

Poměrně velký celkový úbytek obyvatel byl v roce 2021 rovněž v některých SO ORP Olomouckého kraje, zejména Přerov s úbytkem 489 obyvatel oproti 142 v roce 2014. Vysoký celkový úbytek zaznamenal rovněž SO ORP Uherské Hradiště ve Zlínském kraji s úbytkem 447 osob.

Pokud hodnotíme jednotlivé SO ORP z pohledu celkového přírůstku na 1 000 obyvatel (viz grafický list 4.3), tedy v relativních hodnotách, byly v roce 2021 nejvyšší přirozené přírůstky zaznamenány opět v některých SO ORP v zázemí Prahy. Nejvyšší relativní celkový nárůst obyvatel byl v SO ORP Říčany s hodnotou 24,8, což je více než v předchozím roce, kdy jeho hodnota byla 21,6, avšak méně ve srovnání s rokem 2019, kdy jeho hodnota byla 26,03. V SO ORP Beroun dosáhla hodnoty 20,1, v SO ORP Lysá nad Labem 19,6, v SO ORP Brandýs nad Labem-Stará Boleslav hodnoty 19,3 a v SO ORP Černošice dosáhla hodnoty 18,5, což je ve srovnání s předchozím rokem méně. Rovněž například SO ORP Pohořelice a Slavkov u Brna v blízkosti Brna dosáhly s hodnotou 17,6 a 11,7 poměrně vysokého celkového přírůstku.

Naopak vysoký relativní celkový úbytek obyvatelstva zaznamenaly zejména některé SO ORP v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Největší na tom byl SO ORP Králíky s úbytkem 13,5 a dále SO ORP Karviná s celkovým úbytkem 13,2, což je přesto hodnota nižší než v předchozím roce, ale vyšší než v roce 2014, kdy zde úbytek činil 12,4 na 1 000 obyvatel. V Moravskoslezském kraji následoval SO ORP Rýmařov s hodnotou -12,6 a Havířov s hodnotou -11,0 což je hodnota mírně nižší než v roce 2014, kdy činil celkový relativní úbytek 11,6.

Vysoký celkový úbytek na 1 000 obyvatel (vyšší než 10) zaznamenal v roce 2021 rovněž SO ORP Broumov, Ostrov, Varnsdorf a Vrchlabí. V případě některých SO ORP s vysokým celkovým úbytkem, například SO ORP Ostrov v Karlovarském kraji, SO ORP Litvínov v Ústeckém kraji a některých SO ORP v Olomouckém kraji se jedná o dlouhodobější trend od roku 2010.

Celkový úbytek obyvatelstva je dlouhodobě rovněž zaznamenáván v některých SO ORP tvořící tzv. vnitřní periferie, tedy území uprostřed státu, která se hospodářsky nerozvíjejí, zaznamenávají úbytek obyvatelstva, obyvatelstvo zde stárne, je zde horší technická i sociální infrastruktura a projevují se zde i další problémy.

4.2. Věkové složení obyvatelstva

Populace ČR zaznamenává dlouhodobě trend populačního stárnutí. Z ekonomického a sociálního hlediska má tento trend dopad na ekonomickou zátěž obyvatelstva v produktivním věku. Nepříznivý je již dlouhodobě zejména trend vývoje poměru mezi poproduktivní a produktivní částí populace, index závislosti II, který udává počet osob ve věku 60 a více let na 100 osob ve věku 15–59 let, a jehož hodnota se od roku 1950 téměř zdvojnásobila.

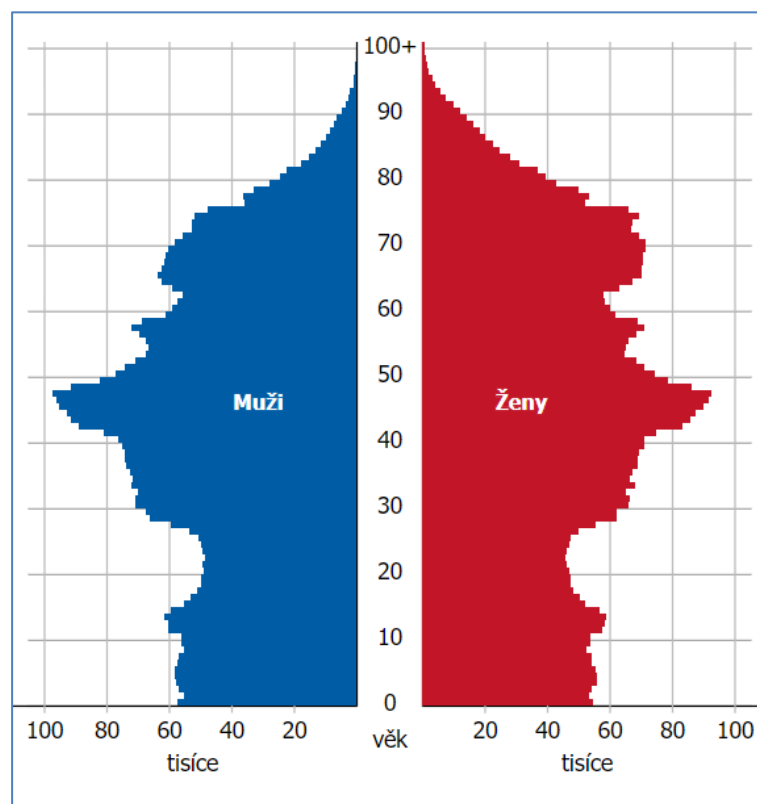
Regresivní typ věkové struktury, kdy dětská složka nedosahuje zastoupení složky postreprodukční a dochází ke snižování početního stavu populace, převažoval v České republice zhruba od 70. let. Tento dlouhodobý vývoj se promítá i nyní negativně do věkové struktury České republiky. Průměrný věk se zvýšil například od roku 2010 ze 40,6, na 42,8 v roce 2021.

Proces demografického stárnutí lze charakterizovat například pomocí indexů závislosti nebo indexu ekonomického zatížení, nejčastěji je však používán index stárí, který vyjadřuje, kolik je v populaci obyvatel ve věku 65 let a více na 100 dětí ve věku 0–14 let. Index stárí se zvýšil od roku 2010 z 107,0 na 128,1 v roce 2021.

Věková struktura obyvatelstva na následujícím obrázku v roce 2021 ukazuje rozložení počtu obyvatel v jednotlivých letech věku. Podle tvaru „stromu života“ je patrný úbytek obyvatel v nižších věkových skupinách v předproduktivním věku. Jsou zde sice patrné jisté výkyvy a náznaky zlepšení situace v některých letech, například i v roce 2021, ale celkový trend rozložení jednotlivých věkových skupin obyvatelstva není stále dobrý.

Celkově je věková struktura ČR nepravidelná a lze ji označit až za regresivní. Populace nejnižších ročníků nepřevyšuje poproduktivní a dlouhodobě by při nezměněné úrovni porodnosti, úmrtnosti a stěhování docházelo ke snižování početního stavu populace.

Obr. 4.2: Věková struktura v ČR k 31. 12. 2021

Zdroj: Český statistický úřad. Animované stromy života. [cit. 2023-01-31].
Dostupné z URL: <https://www.czso.cz/staticke/animograf/cz/index.html?lang=cz>.

Na úrovni krajů mají na věkové složení v daném území kromě porodnosti a úmrtnosti zásadní vliv i další typy pohybu obyvatelstva, zejména stěhování, které souvisí s ekonomickou úrovní jednotlivých regionů a s pracovními příležitostmi, které patří k hlavním motivačním faktorům vnitrostátního stěhování.

O věkové struktuře obyvatelstva vypovídá rozložení obyvatelstva ve třech základních kategoriích, a sice 0–14 let – předproduktivní věk, 15–64 let – produktivní věk a 65 a více – poproduktivní věk. Následující tabulka ukazuje celkové počty obyvatel v těchto třech kategoriích v jednotlivých krajích ČR v roce 2021.

Tab. 4.9: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. 2021 – absolutní hodnoty

Území	Počet obyvatel celkem	v tom ve věku			Průměrný věk
		0–14 let	15–64 let	65 a více let	
Česká republika	10 516 707	1 693 408	6 654 190	2 169 109	42,8
Hlavní město Praha	1 275 406	203 472	820 761	251 173	42,3
Středočeský kraj	1 386 824	248 521	876 292	262 011	41,5
Jihočeský kraj	637 047	101 569	399 791	135 687	43,2
Plzeňský kraj	578 707	90 713	366 201	121 793	43,1
Karlovarský kraj	283 210	42 454	180 536	60 220	43,6
Ústecký kraj	798 898	127 153	508 479	163 266	42,7
Liberecký kraj	437 570	71 206	274 897	91 467	42,7
Královéhradecký kraj	542 583	85 117	335 827	121 639	43,6
Pardubický kraj	514 518	82 885	323 389	108 244	42,8
Kraj Vysočina	504 025	79 564	317 437	107 024	43,2
Jihomoravský kraj	1 184 568	194 070	746 911	243 587	42,7
Olomoucký kraj	622 930	98 227	390 774	133 929	43,3
Zlínský kraj	572 432	87 839	360 930	123 663	43,6
Moravskoslezský kraj	1 177 989	180 618	751 965	245 406	43,3

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023. Podkladová data: Český statistický úřad Zdroj: Veřejná databáze – Obyvatelstvo [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-01-31].
Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.

Vzhledem k podílu nejstarší věkové skupiny v populaci daného kraje byl nejstarším regionem v České republice v roce 2021 Královéhradecký kraj s podílem této populační skupiny 22,4 %, následovaný krajem Zlínským a Olomouckým.

Rovněž průměrný věk byl v roce 2021 nejvyšší v Královéhradeckém kraji, společně se Zlínským a Karlovarským krajem, kde byl shodně 43,6 let. Hodnota průměrného věku překročila 43 let rovněž v Jihočeském, Plzeňském, Olomouckém, Moravskoslezském kraji a v Kraji Vysočina.

Nejnižší průměrný věk byl naopak ve Středočeském kraji s hodnotou 41,5 let. Poměrně nízký průměrný věk, a sice 42,3 let, byl ještě v Praze. Právě zde byl dlouhodoběji zaznamenán trend snižování průměrného věku především v důsledku přistěhování nižších věkových skupin.

Celorepublikově činil průměrný věk 42,8 let. V rámci celé ČR byl v roce 2021 již vyšší podíl obyvatel v poproduktivním věku než předproduktivním. Rovněž ve všech krajích převažovala poproduktivní složka obyvatelstva nad předproduktivní.

Tab. 4.10: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. 2021, relativní hodnoty

Území	Počet obyvatel celkem	Podíl obyvatel ve věku 0–14 let (%)	Podíl obyvatel ve věku 15–64 let (%)	Podíl obyvatel ve věku 65 a více let (%)	Index stárí v %
Česká republika	10 516 707	16,1	63,3	20,6	128,1
Hlavní město Praha	1 275 406	16,0	64,4	19,7	123,4
Středočeský kraj	1 386 824	17,9	63,2	18,9	105,4
Jihočeský kraj	637 047	15,9	62,8	21,3	133,6
Plzeňský kraj	578 707	15,7	63,3	21,0	134,3
Karlovarský kraj	283 210	15,0	63,7	21,3	141,8

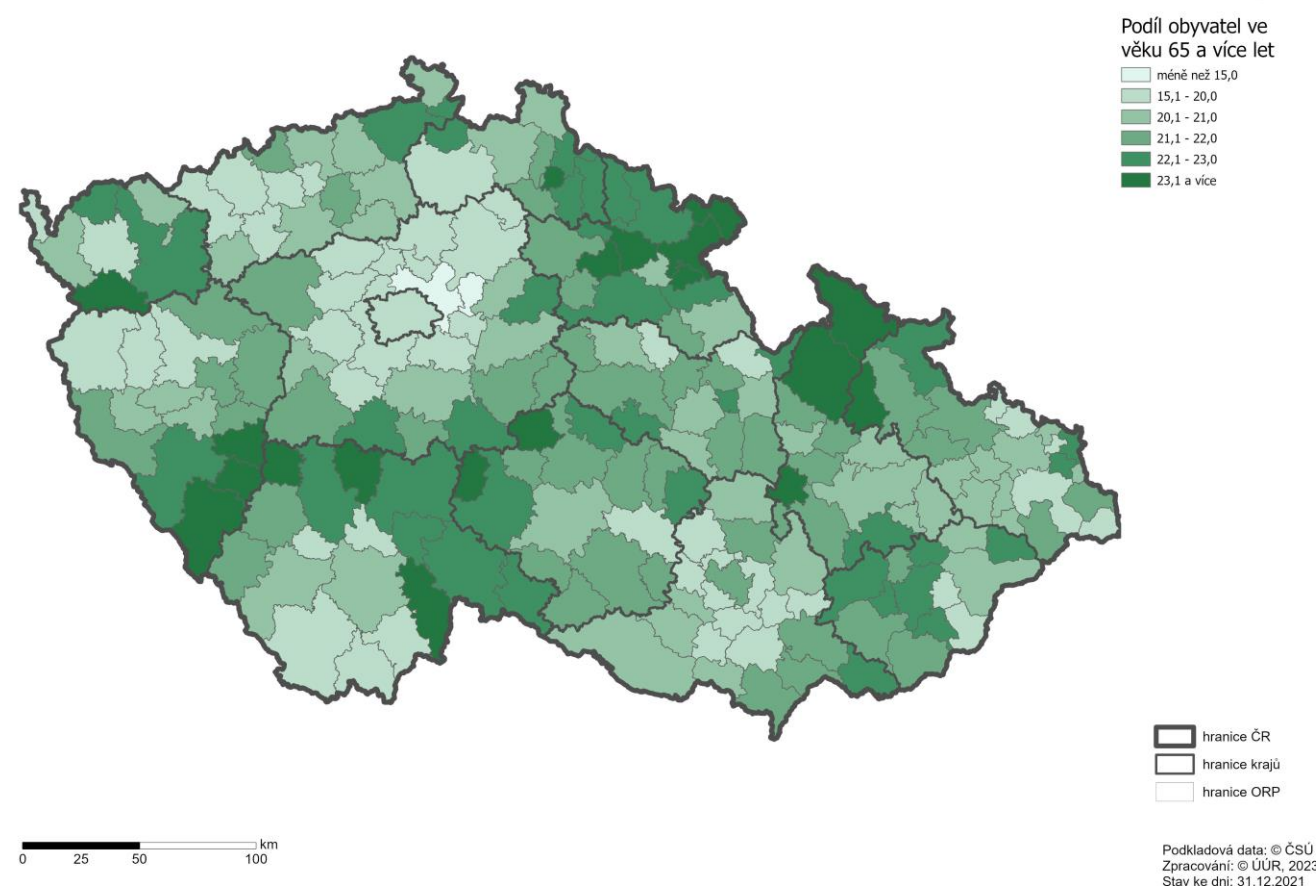
4. SOCIODEMOGRAFICKÉ PODMÍNKY A BYDLENÍ

Území	Počet obyvatel celkem	Podíl obyvatel ve věku 0–14 let (%)	Podíl obyvatel ve věku 15–64 let (%)	Podíl obyvatel ve věku 65 a více let (%)	Index stáří v %
Ústecký kraj	798 898	15,9	63,6	20,4	128,4
Liberecký kraj	437 570	16,3	62,8	20,9	128,5
Královéhradecký kraj	542 583	15,7	61,9	22,4	142,9
Pardubický kraj	514 518	16,1	62,9	21,0	130,6
Kraj Vysočina	504 025	15,8	63,0	21,2	134,5
Jihomoravský kraj	1 184 568	16,4	63,1	20,6	125,5
Olomoucký kraj	622 930	15,8	62,7	21,5	136,3
Zlínský kraj	572 432	15,3	63,1	21,6	140,8
Moravskoslezský kraj	1 177 989	15,3	63,8	20,8	135,9

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023. Podkladová data: Český statistický úřad.

Podíl obyvatel ve věku 65 let a více je výrazně nižší v zázemí Hlavního města Prahy. Úplně nejnižší hodnoty dosahoval v roce 2021 v SO ORP Lysá nad Labem s pouhými 13,5 %. V SO ORP Brandýs nad Labem-Stará Boleslav to bylo 14,7 %, v SO ORP Černošice 16,1 % a v SO ORP Říčany 16,2 %. Ve všech ostatních SO ORP ČR byl tento podíl již vyšší než 17 % a byl rovněž vyšší než v předchozích letech.

Obr. 4.3: Podíl obyvatel ve věku 65 let a více (podle správních obvodů ORP) ČR k 31. 12. 2021

Zpracoval Ústav územního rozvoje, 2023. Zdroj dat: Český statistický úřad.

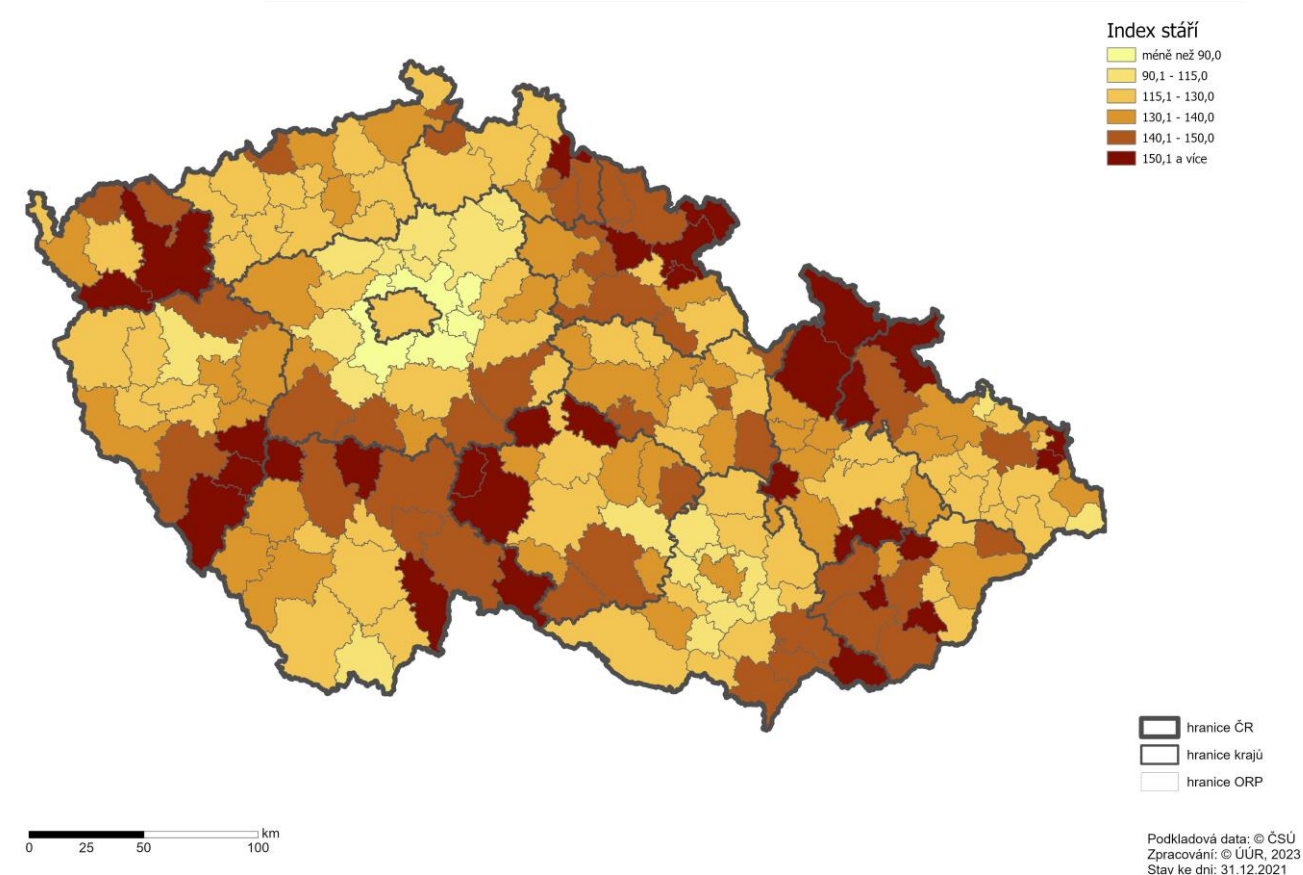
Nejvyšší podíl složky obyvatel ve věku 65 let a více byl v roce 2021 v SO ORP Milevsko, kde činil 24,8 % oproti pouhým 14,1 % obyvatel ve věku 0–14 let. Podíl obyvatel nad 65 let se v porovnání s minulým rokem mírně zvýšil, ale zvýšil se i podíl obyvatel ve věku 0–14 let.

Hodnota indexu stáří ve svých nejvyšších i nejnižších hodnotách v roce 2021 logicky v podstatě kopíruje situaci v podílu obyvatel nad 65 let v jednotlivých SO ORP.

Nejnižších hodnot dosahují rovněž SO ORP v zázemí Hlavního města Prahy. Úplně nejnižší hodnoty dosahoval v roce 2021 SO ORP Lysá nad Labem, a sice 67,0. V SO ORP Brandýs nad Labem-Stará Boleslav to bylo 68,4, v SO ORP Černošice 76,6 a v SO ORP Říčany 76,7. Ve všech uvedených SO ORP se však index stáří v porovnání s rokem 2020 mírně zvýšil. Ve všech ostatních SO ORP ČR byl tento podíl již vyšší než 89,00.

Rovněž nejvyšší hodnoty tohoto ukazatele odpovídají situaci v podílu obyvatel nad 65 let. Nejvyšší hodnoty dosahuje SO ORP Pacov s 178,0, následuje SO ORP Rýmařov s 175,7 a SO ORP Milevsko se 175,6.

Obr. 4.4: Index stáří (podle správních obvodů ORP) ČR k 31. 12. 2021

Zpracoval Ústav územního rozvoje, 2023. Zdroj dat: Český statistický úřad.

Průměrný věk v jednotlivých SO ORP (viz grafický list 4.4), byl i v roce 2021 výrazně nižší v zázemí Prahy. Úplně nejnižší průměrný věk byl v roce 2021 v SO ORP Lysá nad Labem, a sice pouhých 38,3 let. I zde však došlo ve srovnání s rokem 2014, kdy činil 36,7 let, ale i ve srovnání s předchozím rokem, k poměrně výraznému nárůstu. V SO ORP Brandýs nad Labem-Stará Boleslav činí průměrný věk 38,6 let, SO ORP Říčany 39,3 let a v SO ORP Černošice 39,4 let. Ve všech ostatních SO ORP v ČR je průměrný věk již vyšší než 40 let.

Naopak nejvyšší průměrný věk byl v roce 2021 v některých SO ORP Plzeňského, Karlovarského, Jihočeského Zlínského kraje a Kraje Vysočina. Zcela nejvyšší průměrný věk byl v roce 2021 v SO ORP Milevsko v Jihočeském kraji s 45,5 lety, dále potom v SO ORP Pacov v Kraji Vysočina 45,3 let, Horažďovice v Jihočeském kraji 45,0 let a v SO ORP Rýmařov v Olomouckém kraji 44,9 let. Vysoký průměrný věk je i v některých SO ORP s velkými a krajskými městy. Například v případě SO ORP Karlovy Vary je to 44,5 let.

4.3. Vzdelanostní struktura obyvatel

Úroveň vzdělání obyvatelstva se zjišťuje ze SLDB jako nejvyšší ukončený stupeň školního vzdělání¹ obyvatelstva staršího 15 let. Sčítání lidu je jediným zdrojem dat o dosaženém vzdělání za celou populaci ČR.

Od sčítání v roce 2001 vzrostla celková vzdělanost obyvatelstva, a to zejména u žen.

Trendem je rovněž rostoucí podíl vyšších stupňů vzdělání u mladší populace oproti populaci starší. Od SLDB 2001 jsou ve vývoji vzdelanostní struktury patrné změny oproti předešlým dlouhodobým trendům. Nadále pokračuje pokles podílu osob se základním vzděláním, avšak dochází i ke snížení počtu i podílu osob se středním vzděláním bez maturity. Počet absolventů všeobecného úplného středního vzdělání zaznamenal větší nárůst než v předchozích desetiletích, zatímco v případě středního odborného vzdělání s maturitou růst naopak výrazně zpomalil.

Nejvíce se zvýšily počty i podíly osob s vysokoškolským vzděláním, které byly v roce 2011 oproti roku 2001 téměř dvojnásobné. Mezi lety 2011 a 2021 došlo k dalšímu zvýšení počtu i podílu vysokoškolsky vzdělaných osob zhruba o jednu třetinu.

Tab. 4.11: Podíl osob na populaci ve věku 15 a více let (%) ze SLDB 2011 a 2021

Název územní jednotky	Osoby se vzděláním základním 2011 (včetně neukončeného) (%)	Osoby se vzděláním základním 2021 (včetně neukončeného) (%)	Osoby s ukončeným vysokoškolským vzděláním 2011 (%)	Osoby s ukončeným vysokoškolským vzděláním 2021 (%)
Česká republika	17,6	12,5	12,5	17,6
Hlavní město Praha	10,2	7,8	23,6	33,7
Středočeský	16,9	12,2	11,5	16,9
Jihočeský	18,2	12,8	10,8	15,1
Plzeňský	18,1	13,1	10,4	14,5
Karlovarský	22,4	16,9	7,0	9,6
Ústecký	21,7	16,7	7,6	10,4
Liberecký	18,6	13,7	9,6	13,2
Královéhradecký	17,6	12,7	10,1	13,9
Pardubický	17,9	12,6	9,9	13,8
Vysočina	18,5	12,4	9,5	13,4
Jihomoravský	17,6	12,1	14,7	20,7
Olomoucký	18,4	12,8	11,4	15,7
Zlínský	19,0	13,0	11,2	15,6
Moravskoslezský	19,6	13,8	11,2	15,4

Zpracoval Ústav územního rozvoje, 2023. Zdroj dat: Český statistický úřad. aktualizovat

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že pokud srovnáme podíly osob se základním vzděláním a podíly osob s vysokoškolským vzděláním je patrné, že došlo ke snížení podílu osob se základním vzděláním v ČR jako celku, ale i ve všech krajích ČR.

Naopak u podílu osob s vysokoškolským vzděláním došlo k jeho poměrně výraznému nárůstu jak v ČR, tak i ve všech krajích ČR. K největšímu nárůstu došlo v Hlavním městě Praze.

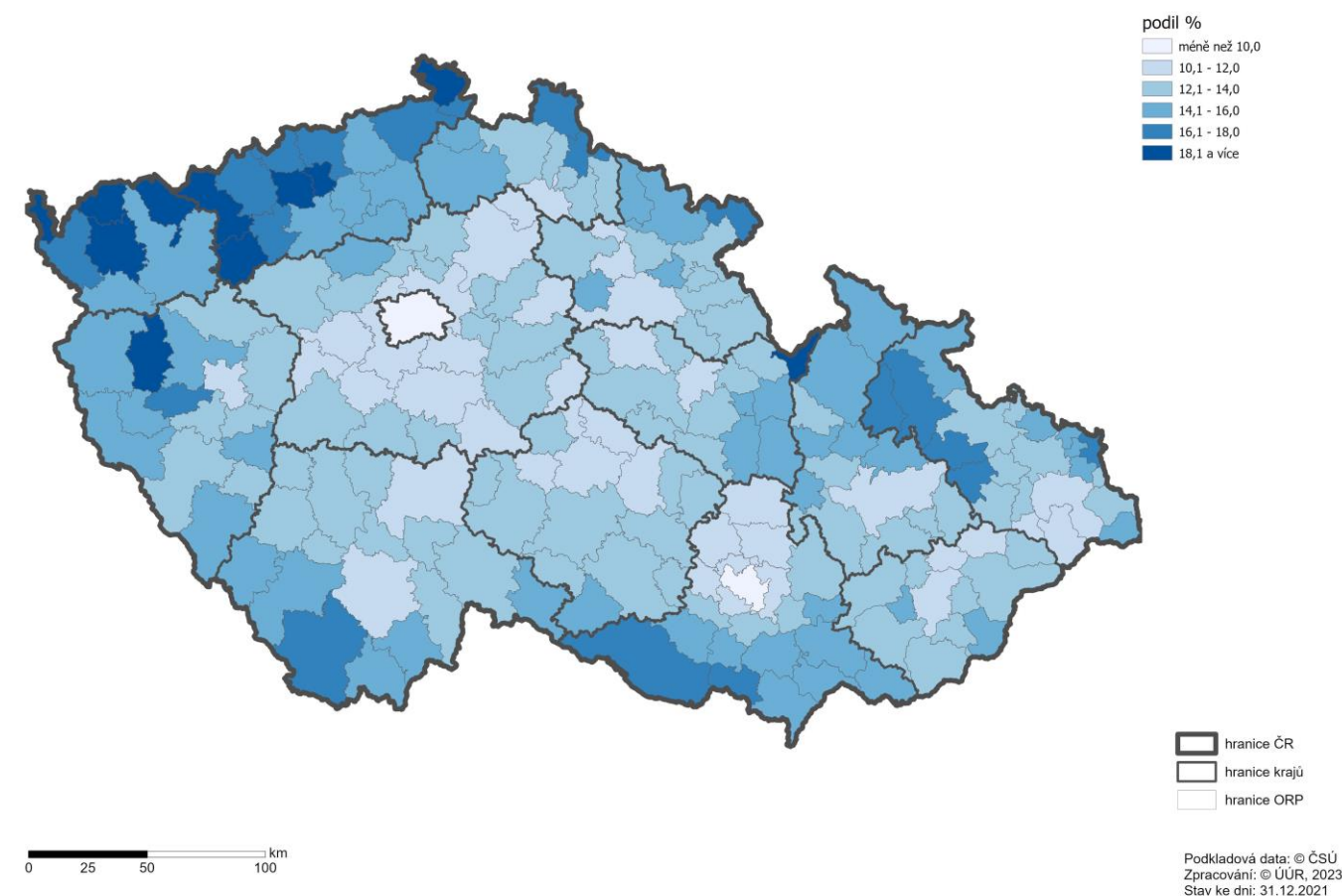
¹ Nejvyšší ukončené vzdělání je členěno do kategorií odpovídajících klasifikaci ISCED-97: bez vzdělání, neukončené základní vzdělání, základní vzdělání, střední vč. vyučení (bez maturity), úplné střední všeobecné (s maturitou), úplné střední odborné (s maturitou), nástavbové studium (vč. pomaturitního studia), vyšší odborné vzdělání (absolutorium), bakalářské (Bc., BcA.), magisterské (Ing., MUDr., JUDr., PhDr., Mgr. aj.) a doktorské (Ph.D.).

Základní vzdělání

Do základního vzdělání se zahrnují osoby s nejvyšším dosaženým základním vzděláním, neukončeným základním vzděláním a osoby bez vzdělání. Ve většině velkých měst a jejich nejbližším zázemí je nižší podíl lidí s nejnižším vzděláním obyvatel. Nejnižší je hodnota tohoto ukazatele v Praze, kde činí jen 7,8 %.

Nejvyšší podíly obyvatel s nízkým vzděláním se koncentrují v oblastech západních a severních Čech, v Jeseníkách a jejich podhůří, ale i na jižní Moravě. Nejvyšší podíl osob s nejnižším základním vzděláním je v SO ORP Bílina s hodnotou 20,9 % a následně v SO ORP Králíky, kde dosahuje hodnoty 20,8 %.

Obr. 4.5: Podíl osob s nejnižším základním vzděláním ze SLDB 2021 (podle správních obvodů ORP)

Zpracoval Ústav územního rozvoje, 2023. Zdroj dat: Český statistický úřad.

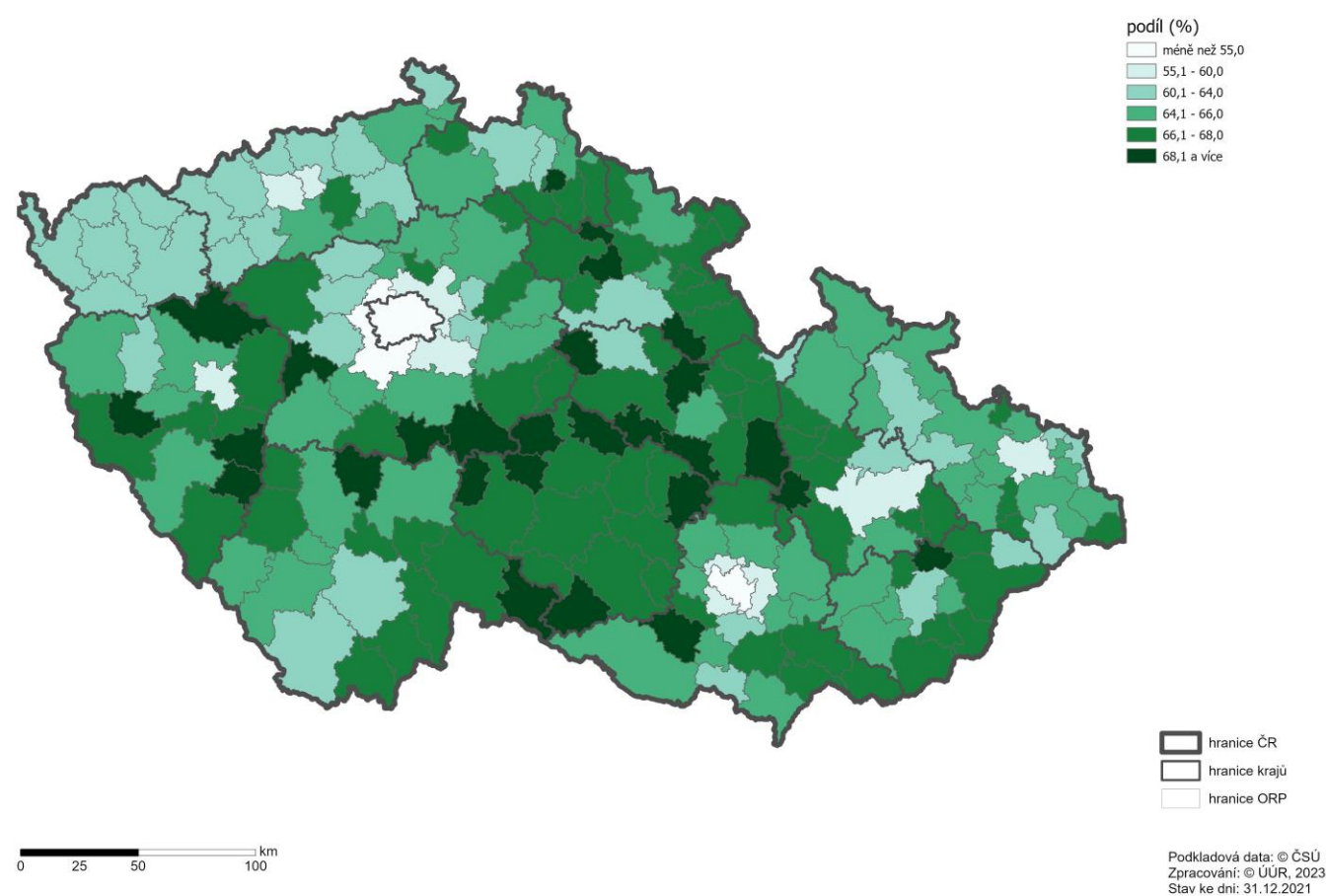
Střední vzdělání nebo vyučení bez maturity

Osoby se středním vzděláním nebo vyučením bez maturity představují největší část z populace 15letých a starších osob téměř ve všech SO ORP. Výjimkou je jen několik SO ORP s velkými městy nebo v jejich zázemí, kde převažují osoby s úplným středním vzděláním. Je to Hlavní město Praha a SO ORP Brno, Plzeň, Hradec Králové, Černošice a Brandýs nad Labem-Stará Boleslav.

Na podíl osob se středním vzděláním nebo vyučením bez maturity má vliv rovněž odvětvová struktura hospodářství v daném regionu, tomu odpovídající požadavky na kvalifikaci zaměstnanců v daném oboru.

K SO ORP s nízkým podílem osob se středním vzděláním či vyučením patří ta s velkými městy a SO ORP v jejich bezprostředním zázemí. Lidé se středním vzděláním a vyučením zde obvykle činí méně než třetinu obyvatelstva ve věku 15 a více let.

Obr. 4.6: Podíl osob se středním vzděláním včetně vyučených ze SLDB 2021 (podle správních obvodů ORP)

Zpracoval Ústav územního rozvoje, 2023. Zdroj dat: Český statistický úřad.

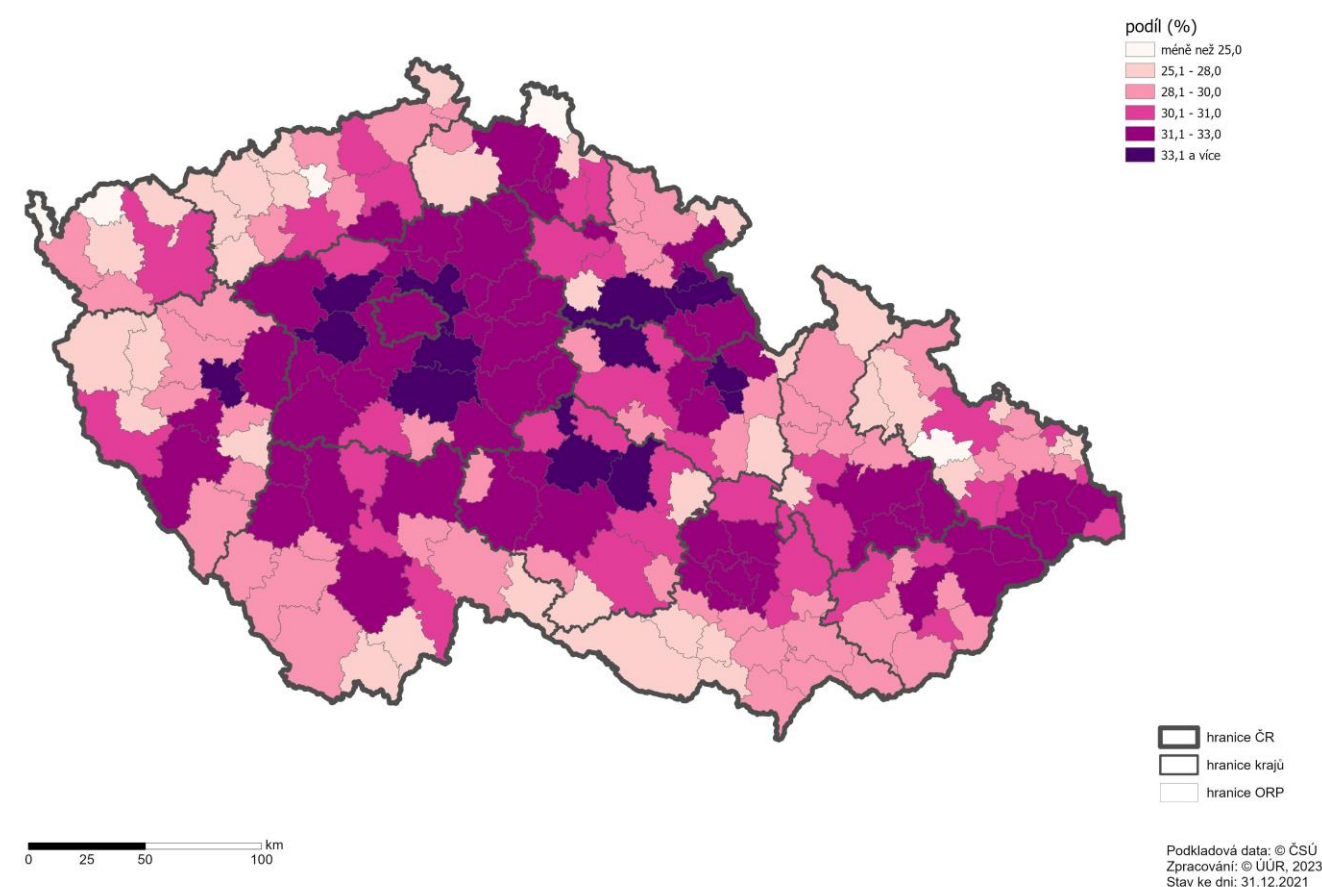
Úplné střední vzdělání s maturitou

Do této skupiny osob s vyšším stupněm vzdělání patří především osoby s úplným středním vzděláním s maturitou. Rozdíly mezi jednotlivými SO ORP v relativních hodnotách jsou menší než u osob s vysokoškolským i nástavbovým a vyšším odborným vzděláním.

SO ORP s nejnižším podílem obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou se nachází zejména v severozápadních Čechách, v Jeseníkách a jejich podhůří a na jižní Moravě. Nejnižší hodnota tohoto typu vzdělání je zastoupena v SO ORP Bílina s 22,1 %, a dále SO ORP Frýdlant s 24,3 %.

SO ORP s nejvyššími podíly osob s úplným středním vzděláním se blíží 35 % a vyskytují se v SO ORP s velkými městy a SO ORP v jejich zázemí, především v širším zázemí Prahy, ale i v některých SO ORP v Kraji Vysočina a v oblasti východních Čech. Nejvyšší hodnoty dosahují v SO ORP Hradec Králové a Nové Město nad Metují shodně s 34,5 %.

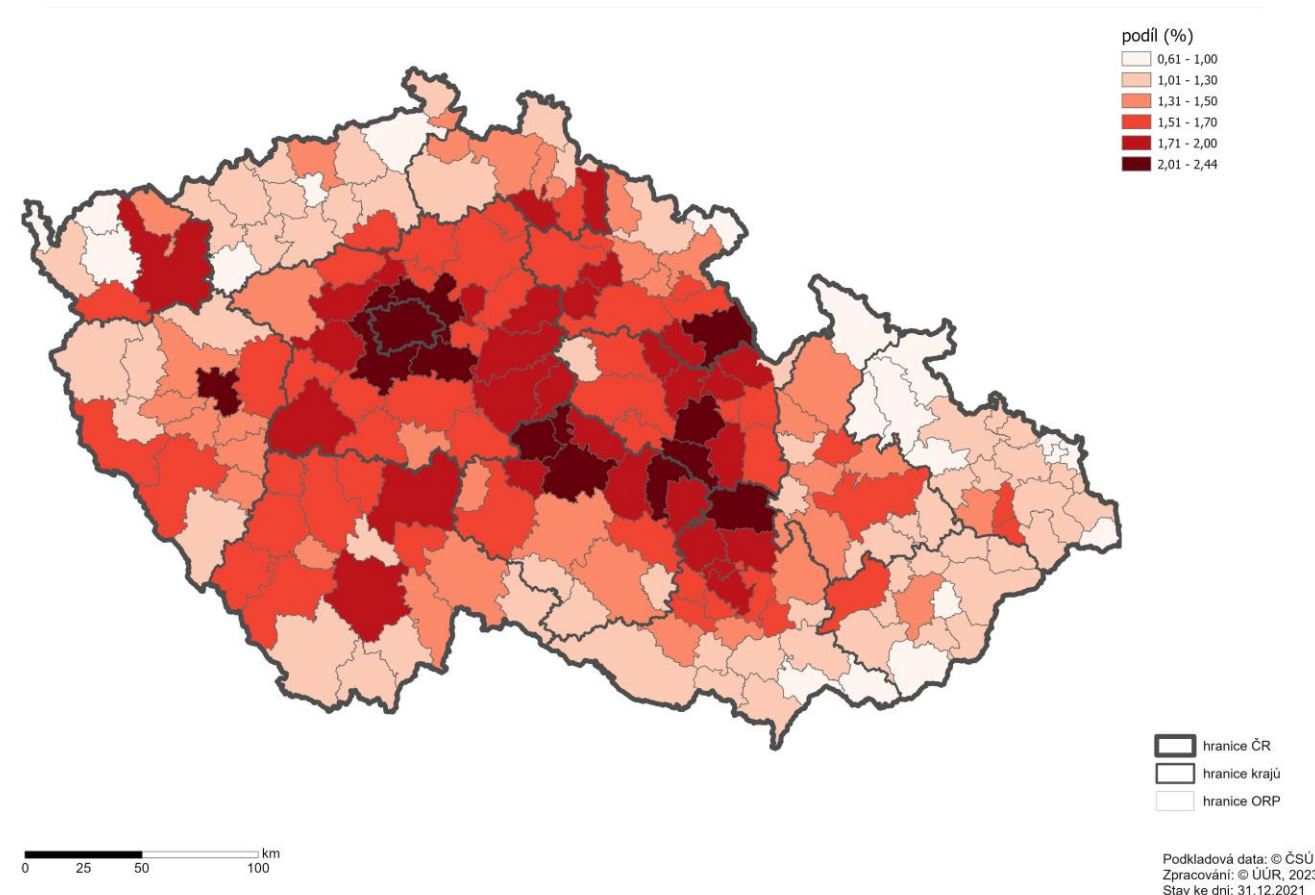
Obr. 4.7: Podíl osob s úplným středním vzděláním ze SLDB 2021 (podle správních obvodů ORP)

Zpracoval Ústav územního rozvoje, 2023. Zdroj dat: Český statistický úřad.

Nástavbové a vyšší odborné vzdělání

Vyšší odborné a nástavbové vzdělání je poměrně málo zastoupeno a činí obvykle 1,5 % a jeho podíl se snižuje. Nejnižší hodnoty přitom dosahují SO ORP v západních a severozápadních Čechách, v oblasti Jeseníků, ale i na jihu Moravy. Nejvyšší hodnota byla v SO ORP Bruntál, a sice 0,6 %. Vyšší zastoupení tohoto dosaženého typu vzdělání se přitom významně shoduje se skupinou SO ORP s vyšším zastoupením obyvatel s vysokoškolským vzděláním a vyššími dosaženými stupni vzdělání celkem. Nejvyšší podíly tohoto dosaženého typu vzdělání jsou v SO ORP s velkými městy s 50–100 tis. nebo více obyvateli a v jejich zázemí, což je dáno větší nabídkou pracovních příležitostí pro osoby s vyšší kvalifikací, možností dobré dojížděky ze zázemí měst, ale i větší koncentrací škol vyšších stupňů. Osoby s úplným středním či vyšším vzděláním zde většinou představují přibližně polovinu obyvatel, což se týká především SO ORP s krajskými městy kromě Karlových Varů, Ústí nad Labem a Jihlavy, kde jsou hodnoty pod průměrem. Nižší podíl osob s tímto typem vzdělání mají zejména některé SO ORP v Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském kraji, ale částečně i v kraji Zlínském a Jihomoravském.

4.8: Podíl osob s nástavbovým a vyšším odborným vzděláním ze SLDB 2021 (podle správních obvodů ORP)

Zpracoval Ústav územního rozvoje, 2020. Zdroj dat: Český statistický úřad.

Vysokoškolské vzdělání

S podílem obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou anebo vyšším silně koreluje podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním (viz grafický list 4.5). I v tomto případě se výrazně liší podíl těchto osob v SO ORP s velkými městy a SO ORP v jejich zázemí, kde podíl vysokoškolsky vzdělaných osob činí 14–18 %. Nejvíce obyvatel 15letých a starších s vysokoškolským vzděláním je v SO ORP v Praze 33,7 % a v Brně, kde činí jejich podíl 31,9 %. V SO ORP v Černošicích zázemí Prahy je to 27,9 %. V marginálních SO ORP je naopak podíl osob s vysokoškolským vzděláním více než 3krát nižší. Nejnižší zastoupení je v SO ORP Aš a Kraslice shodně s 5,9 %, a dále v SO ORP Bílina, Frýdlant a Rumburk. V těchto SO ORP činí jejich podíl méně než 7 %. Podíl osob s vysokoškolským vzděláním má největší regionální rozdíly.

4.4. Výstavba domů a bytů

V roce 2022 bylo v ČR zahájeno celkem 42 258 bytů a dokončeno 39 402 bytů. Intenzita zahájených bytů vykazuje od roku 2018 postupný růst s dočasným poklesem v roce 2020. V roce 2021 poprvé od roku 1991 překročil počet zahájených bytů hranici 45 000 zahájených bytů. V roce 2022 sice tento počet poklesl na 42 258 bytů, přesto se jedná o druhý nejvyšší počet zahájených bytů od roku 2011.

Počet dokončených bytů v letech 2018–2022 postupně rostl s dočasným poklesem v letech 2020 a 2021. V roce 2022 dosáhl výše 39 402 dokončených bytů, jednalo se o nejvyšší počet dokončených bytů od roku 2011.

Nejvíce bytů v absolutním vyjádření bylo zahájeno i dokončeno v hlavním městě Praze, ve Středočeském kraji a Jihomoravském kraji – v roce 2022 to bylo 47 % zahájených bytů a 49 % dokončených bytů z celé ČR.

Intenzita bytové výstavby souvisí s celkovou ekonomickou situací, v posledních letech ji negativně ovlivnila opatření související s pandemií Covid-19, konflikt na Ukrajině, problémy v dodavatelských řetězcích, vysoká míra inflace i další faktory. Na regionální úrovni odráží regionální rozdíly v životní úrovni a také migrační preference.

Tab. 4.12: Počet dokončených a zahájených bytů v jednotlivých krajích v letech 2018–2022

	Dokončené byty					Zahájené byty				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Česká republika	33 850	36 406	34 412	34 641	39 402	33 121	38 677	35 254	45 244	42 258
Hlavní město Praha	5 290	6 002	5 449	5 229	6 575	4 218	6 487	4 335	9 698	6 490
Středočeský kraj	7 244	7 030	6 836	6 385	7 889	6 284	6 489	5 823	8 079	7 551
Jihočeský kraj	1 713	2 229	1 667	1 734	2 012	1 939	2 108	2 485	2 877	1 981
Plzeňský kraj	2 426	2 688	2 506	2 413	2 519	2 163	2 156	2 740	2 567	2 811
Karlovarský kraj	488	683	549	611	922	630	947	726	944	845
Ústecký kraj	1 137	1 317	1 146	1 294	1 342	1 524	1 373	1 502	1 604	1 953
Liberecký kraj	1 044	838	788	885	1 046	925	1 883	1 193	1 498	1 444
Královéhradecký kraj	1 473	1 703	1 488	1 725	1 814	1 696	1 645	1 544	1 787	1 665
Pardubický kraj	1 671	1 724	1 568	1 623	1 847	1 398	1 547	1 664	2 126	2 086
Kraj Vysočina	1 437	1 484	1 556	1 871	1 813	1 740	1 762	1 751	1 895	1 783
Jihomoravský kraj	4 447	4 719	4 451	4 791	4 673	4 406	4 849	4 942	5 706	5 990
Olomoucký kraj	1 630	1 984	2 212	1 920	2 543	2 043	2 089	1 917	1 690	2 255
Zlínský kraj	1 303	1 563	1 478	1 469	1 643	1 491	1 860	1 698	1 793	1 744
Moravskoslezský kraj	2 547	2 442	2 718	2 691	2 762	2 664	3 482	2 934	2 980	3 660

Zdroj: Veřejná databáze – Stavebnictví, byty. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z URL: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky>>.

Při srovnání průměrného počtu dokončených bytů ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností (SO ORP) v přepočtu na 1 000 obyvatel v letech 2017–2021 (viz grafický list 4.6), vyplývá, že nejvíce bytů na 1 000 obyvatel bylo dokončeno:

- v zázemí Prahy (např. SO ORP Lysá nad Labem, Český Brod, Říčany, Beroun, Černošice, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav),
- v zázemí Brna (např. SO ORP Pohořelice, Slavkov u Brna, Šlapanice),
- v některých dalších správních obvodech ORP (např. SO ORP Mikulov, Nýřany, Mnichovo Hradiště).

Nízký počet bytů na 1 000 obyvatel byl ve sledovaném období dokončen především ve správních obvodech ORP v Ústeckém kraji a dále v některých správních obvodech ORP dalších krajů, především Jihočeského, Moravskoslezského a Zlínského kraje.

4.5. Podíl obyvatel napojených na veřejnou technickou infrastrukturu

4.5.1 Podíl obyvatel zásobovaných pitnou vodou z veřejného vodovodu

Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu je vysoký a stabilní, v letech 2017–2021 se pohyboval v rozmezí od 94,6 % do 96,0 %. Nejnižší podíl zásobovaných obyvatel je ve Středočeském a Plzeňském kraji (v roce 2021 méně než 90,0 %). V Praze a Karlovarském kraji činil v roce 2021 podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu 100 % a v Moravskoslezském a Ústeckém kraji 99,9 %. Největší růst podílu zásobovaných obyvatel ve sledovaném období byl zaznamenán v Plzeňském, Královéhradeckém a Olomouckém kraji. V žádném kraji nebyl ve sledovaném období zaznamenán pokles podílu obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu.

Tab. 4.13: Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu v letech 2017–2021 (%)

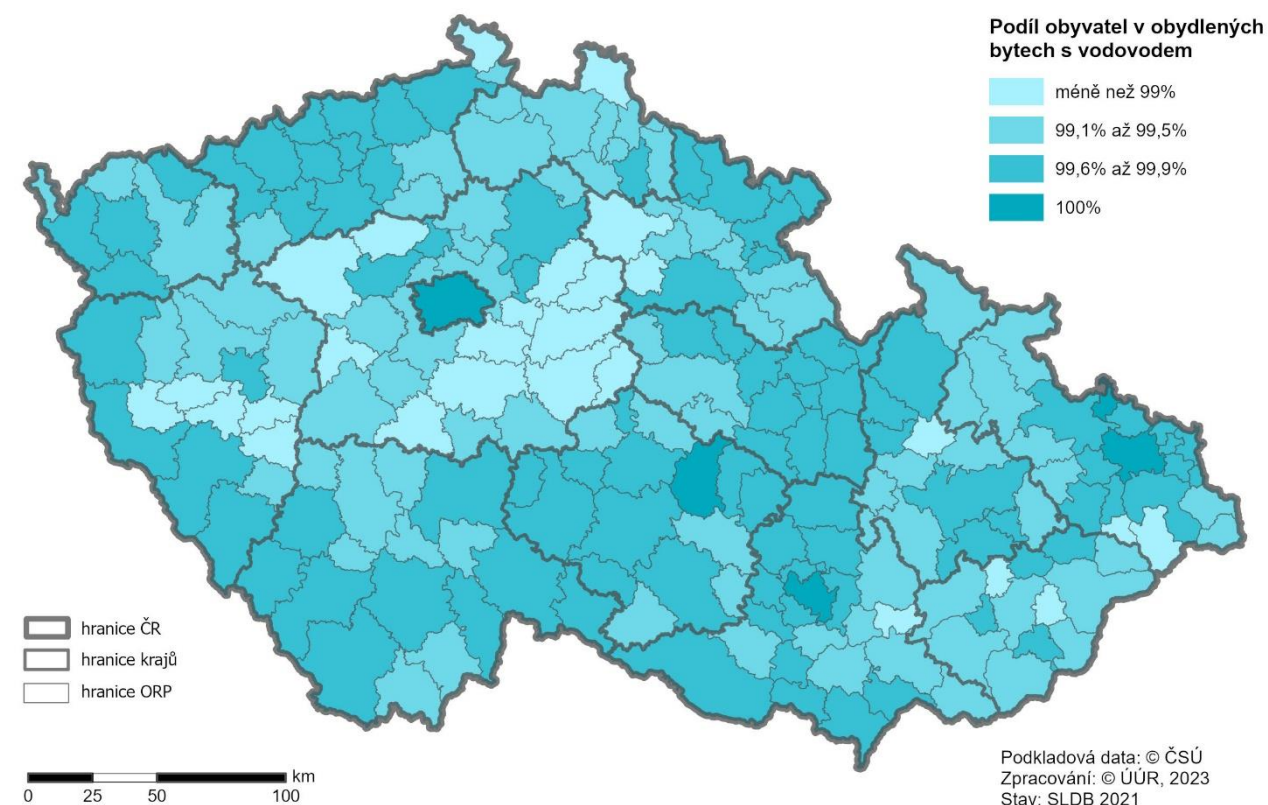
	2017	2018	2019	2020	2021
Česká republika	94,7	94,7	94,6	94,6	96,0
Hlavní město Praha	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Středočeský kraj	86,4	86,4	86,5	85,9	88,4
Jihočeský kraj	90,7	90,2	89,4	89,5	90,8
Plzeňský kraj	85,0	86,3	85,9	85,7	88,7
Karlovarský kraj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ústecký kraj	97,8	97,7	98,0	98,1	99,9
Liberecký kraj	92,4	92,4	93,0	93,3	94,4
Královéhradecký kraj	94,5	95,2	94,6	94,7	97,0
Pardubický kraj	97,7	97,4	97,0	96,6	98,2
Kraj Vysočina	96,1	95,8	94,8	96,4	96,4
Jihomoravský kraj	95,3	95,1	95,1	95,6	97,4
Olomoucký kraj	93,3	92,8	93,4	93,8	95,6
Zlínský kraj	97,5	97,2	96,0	96,1	97,6
Moravskoslezský kraj	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023. Podkladová data: Český statistický úřad.

Pozn.: V roce 2021 jsou data za počty a podíly obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu a obyvatel trvale bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu ovlivněna výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2021 a nejsou plně srovnatelná s předchozími roky.

Výše uvedené údaje jsou k dispozici pouze do úrovně krajů. Za správní obvody ORP jsou v rámci SLDB zjišťovány údaje o počtu obyvatel v obydlených bytech s vodovodem (sledovány byly veřejné i soukromé vodovody umístěné v bytě nebo v domě). Dle těchto údajů měla k datu sčítání 26. 3. 2021 většina obyvatel v obydlených bytech přístup k vodě z vodovodu – 99,6 % obyvatel. Podíl obyvatel v bytech s vodovodem byl v jednotlivých správních obvodech ORP velmi vyrovnaný – od 97,9 % do 99,9 %.

Obr. 4.9: Podíl obyvatel v obydlených bytech s vodovodem k 26. 3. 2021 (podle správních obvodů ORP)

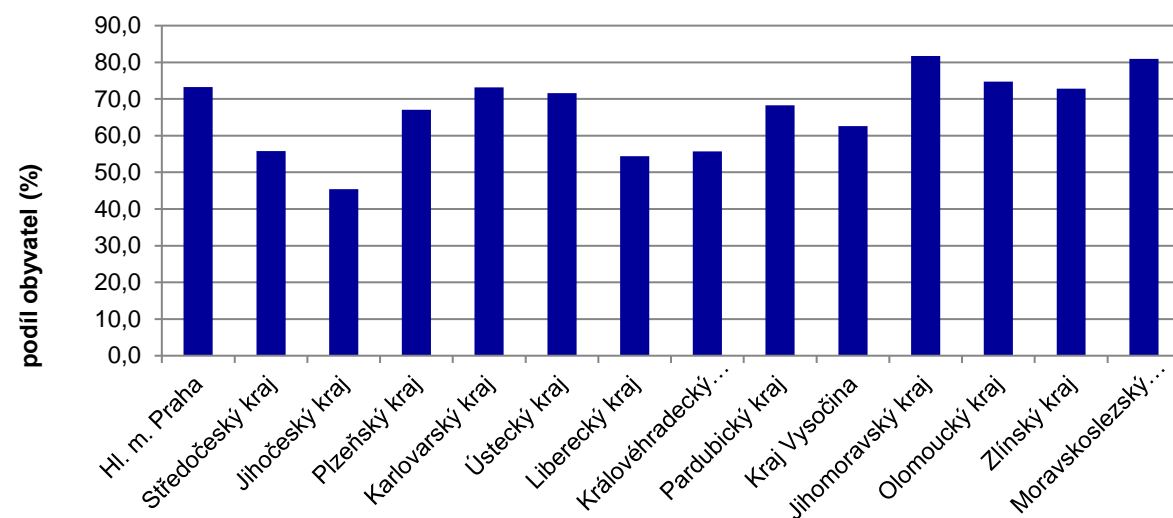
Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023.

4.5.2 Podíl obyvatel zásobovaných plynem

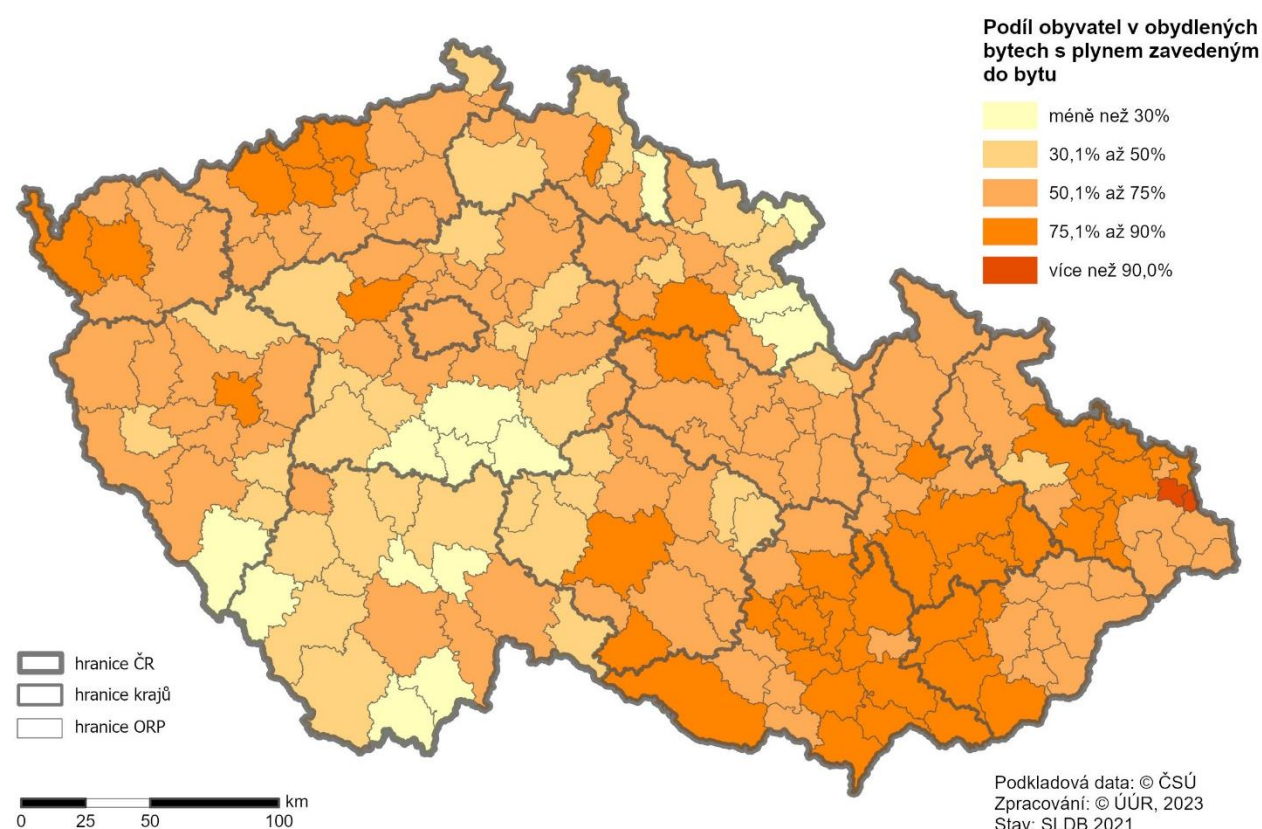
Nejnovější údaje o napojení obydlených bytů na plyn poskytují výsledky SLDB 2021. Dle těchto údajů mělo 69,6 % všech obydlených bytů s informací o zavedení plynu k 26. 3. 2021 zavedený plyn, z toho většina (99,2 %) měla plyn z veřejné sítě.

Z regionálního hlediska existují značné rozdíly v hodnotách podílu obyvatel v bytech s připojením na plyn, tyto hodnoty jsou mimo jiné ovlivněny hustotou osídlení a rozptýleností zástavby. Největší podíl bytů s připojením na plyn je v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji (přes 80 % bytů) a nejmenší v Jihočeském kraji (méně než 50 % bytů).

Ještě větší rozdíly v podílu obyvatel zásobovaných plynem existují mezi jednotlivými správními obvody ORP, kde tento ukazatel dosahuje hodnoty od 13,1 % v SO ORP Týn nad Vltavou až po 90,3 % v SO ORP Havířov. Vysoký podíl obyvatel zásobovaných plynem je především ve správních obvodech ORP ve východní části republiky (v krajích Jihomoravském, Moravskoslezském, Olomouckém a Zlínském) a dále v krajích Ústeckém a Karlovarském. Nízký podíl obyvatel zásobovaných plynem je například ve správních obvodech ORP Jihočeského kraje a v jižní části Středočeského kraje.

Obr. 4.13: Podíl obyvatel v obydlených bytech s plynem zavedeným do bytu k 26. 3. 2021 (%)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023. Podkladová data: Český statistický úřad.

Obr. 4.10: Podíl obyvatel v obydlených bytech s plynem zavedeným do bytu k 26. 3. 2021 (podle správních obvodů ORP)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023.

² Údaje vychází z dat ve výkazech provozovatelů vodovodů a kanalizací.

4.5.3 Podíl obyvatel napojených na veřejnou kanalizaci

Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu² v letech 2017–2021 se postupně zvyšoval – z 85,5 % v roce 2017 na 87,4 % v roce 2021. Celkový počet obyvatel v domech napojených na kanalizaci s koncovou čistírnou odpadních vod. Podíl čistěných odpadních vod z vod vypouštěných do kanalizace dosáhl v roce 2021 úrovně 97,5 %. Nejmenší podíl napojených obyvatel byl ve sledovaném období v Libereckém kraji. Nejvyšší podíl obyvatel napojených na kanalizaci byl v roce 2021 zaznamenán v Karlovarském kraji a v Praze (100,0 %) a dále ve Zlínském kraji (97,4 %).

V letech 2017–2021 se nejvíce zvýšil podíl obyvatel v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu v krajích Libereckém, Ústeckém a Středočeském. Naopak v kraji Jihočeském podíl napojených obyvatel ve sledovaném období mírně klesl.

Tab. 4.14: Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu v letech 2017–2021 (%)

	2017	2018	2019	2020	2021
Česká republika	85,5	85,5	85,5	86,1	87,4
Hlavní město Praha	99,2	99,0	99,1	99,1	100,0
Středočeský kraj	73,4	74,4	74,4	74,8	76,9
Jihočeský kraj	87,6	87,0	86,3	86,2	86,4
Plzeňský kraj	84,9	86,3	85,9	85,0	88,4
Karlovarský kraj	99,3	100,0	100,0	100,0	100,0
Ústecký kraj	84,0	83,7	83,5	86,8	88,7
Liberecký kraj	69,0	69,6	69,5	73,9	74,3
Královéhradecký kraj	79,8	78,9	78,9	79,6	80,3
Pardubický kraj	74,5	74,6	74,8	74,7	76,6
Kraj Vysočina	87,2	87,6	88,0	87,2	87,8
Jihomoravský kraj	91,0	89,9	90,3	91,0	92,9
Olomoucký kraj	84,0	85,3	85,6	86,1	86,3
Zlínský kraj	97,4	97,2	95,9	96,0	97,4
Moravskoslezský kraj	83,8	83,1	83,0	83,6	84,9

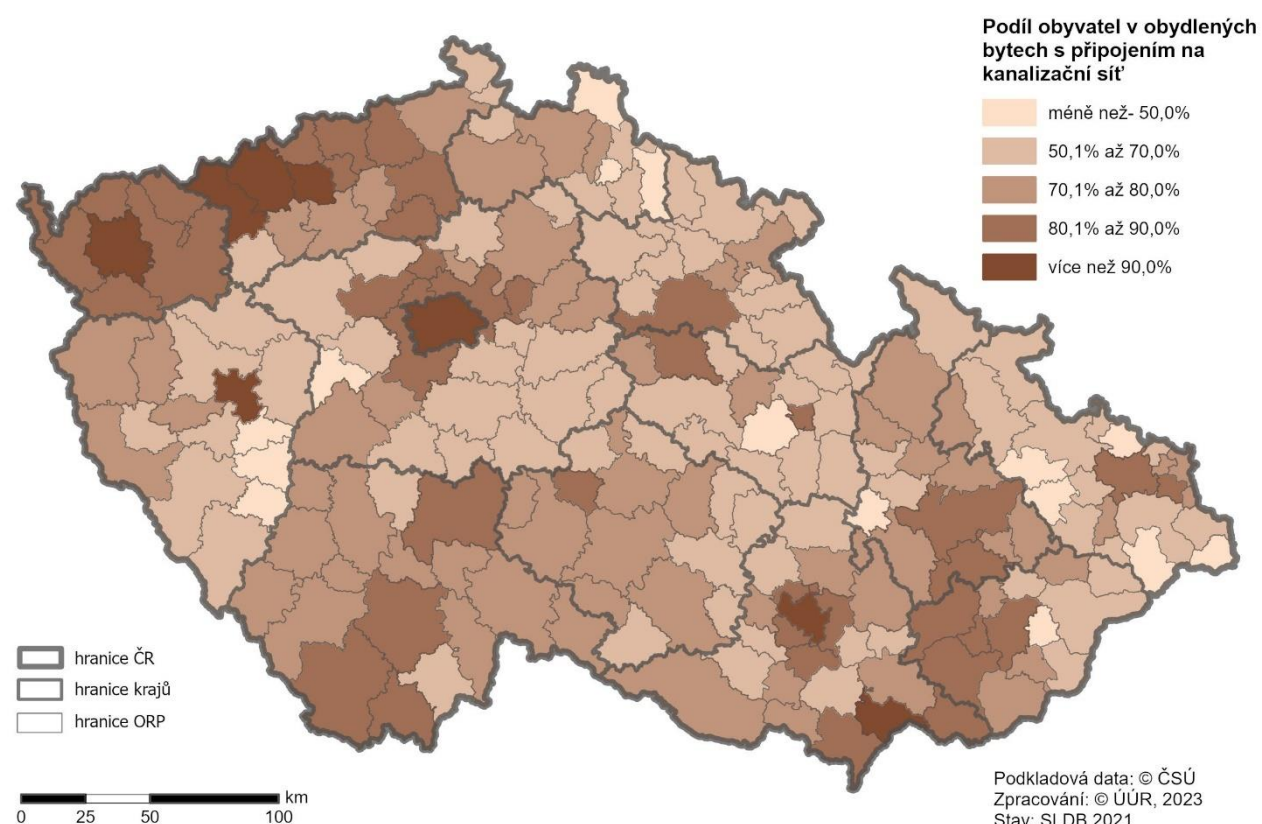
Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023. Podkladová data: Český statistický úřad.

Pozn.: V roce 2021 jsou data za počty obyvatel trvale bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu ovlivněna výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2021 a nejsou plně srovnatelná s předchozími roky.

Předcházející údaje lze doplnit daty ze SLDB 2021. Podle těchto údajů bydlelo 78,0 % obyvatel v obydlených bytech s připojením na veřejnou kanalizační síť (bez ohledu na způsob likvidace odpadních vod). Podíl obyvatel v bytech s připojením na veřejnou kanalizační síť byl v jednotlivých správních obvodech ORP velmi rozmanitý – od 12,8 % v SO ORP Konice po 98,1 % v SO ORP Brno. V celkem 15 SO ORP žilo méně než 50 % obyvatel v bytech s připojením na veřejnou kanalizační síť.

Vysoký podíl obyvatel v bytech s připojením na kanalizační síť bylo ve správních obvodech ORP především v krajích Karlovarském, Ústeckém a také v Jihočeském kraji. Naopak nízký podíl obyvatel v bytech s připojením na kanalizační síť se nacházel v některých správních obvodech ORP v krajích v Plzeňském, Libereckém a Moravskoslezském.

Obr. 4.11: Podíl obyvatel v obydlených bytech s připojením na kanalizační síť k 26. 3. 2021 (podle správních obvodů ORP)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2023.

III. Závěrečný souhrn

Vývoj počtu obyvatel a věková a vzdělanostní struktura obyvatel

Z vývoje počtu obyvatel ČR v letech 2000–2021 je patrné, že počet obyvatel ČR klesal do roku 2002 a poté nastal nárůst počtu obyvatel až do roku 2010. V roce 2011 byl zaznamenán přechodný mírný úbytek počtu obyvatel, ale od roku 2011 pokračuje trend každoročního nárůstu počtu obyvatel ČR až do roku 2020, v roce 2021 došlo k poklesu počtu obyvatel. Největší nárůst počtu obyvatel byl zaznamenán mezi roky 2007–2008.

Hustota zalidnění je v ČR nejvyšší na území Hlavního města Prahy a v městských SO ORP (Plzeň-město, Brno-město, Ostrava-město) a v Ústeckém kraji v územním pásu Ústí nad Labem – Teplice – Most – Chomutov. Hustota zalidnění vyšší než 500 ob/km² mají zejména SO ORP s krajskými a dalšími velkými městy a rovněž v zázemí velkých měst.

Celkový přírůstek obyvatelstva se zvyšoval od roku 2000 k vysokým hodnotám v roce 2007 a 2008. V ostatních letech sledovaného období od roku 2010 byly již hodnoty výrazně nižší. Od roku 2015 docházelo k postupnému nárůstu celkového přírůstku obyvatel ČR až do roku 2019. V roce 2020 potom došlo k jeho výraznému poklesu. V roce 2021 sice došlo k jeho nárůstu, ale ani zdaleka tak nebylo dosaženo hodnoty z roku 2019.

Nárůst počtu obyvatel je v ČR realizován především stěhováním s hodnotou 4,8 na 1 000 obyvatel v roce 2021. Přírůstek obyvatelstva stěhováním se v ČR zvyšoval od roku 2001 do roku 2007 a poté se až do roku 2013 snižoval. Od roku 2014 byl zaznamenán opět trvalý nárůst s výjimkou let 2015 a 2020.

Populace ČR zaznamenává dlouhodobě trend populačního stárnutí, což má nepříznivé ekonomické a sociální dopady. Tento dlouhodobý vývoj se promítá do věkové struktury České republiky. Je patrný úbytek obyvatel v nižších věkových skupinách v předproduktivním věku. Věková struktura ČR je nepravidelná a má regresivní charakter. Jsou zde sice patrné jisté výkyvy a náznaky zlepšení situace v některých letech, ale celkový trend rozložení jednotlivých věkových skupin obyvatelstva není stále dobrý.

Nejvyšší podíly obyvatel s nízkým vzděláním se koncentrují v oblastech západních a severních Čech, v Jeseníkách a jejich podhůří a na jižní Moravě, kde činí přibližně čtvrtinu obyvatel. S podílem obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou anebo vyšším silně koreluje podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním. Výrazně se liší podíl těchto osob v SO ORP s velkými městy a SO ORP v jejich zázemí, kde je nejvyšší, a v marginálních SO ORP, kde je naopak podíl osob s vysokoškolským vzděláním výrazně nižší. Podíl osob s vysokoškolským vzděláním má největší regionální rozdíly. Postupně dochází k nárůstu počtu obyvatel s vyšším dosaženým vzděláním, zejména vysokoškoláků.

Bytová výstavba a podíl obyvatel napojených na veřejnou technickou infrastrukturu

V ČR existovalo v roce 2021 celkem 5 340 033 bytů, ve srovnání se zeměmi EU má ČR spíše starší bytový fond. Od roku 2014 docházelo k postupnému oživení bytové výstavby s dočasným poklesem v letech 2020 a 2021. Růst bytové výstavby však může zvýšit negativní dopady do území spojené s rezidenční suburbanizací. Tyto procesy vedou k záboru zemědělské půdy a prorůstání sídel do krajiny, mohou narušit stabilizovanou sídelní strukturu a přinášejí s sebou další problémy, především horší dopravní dostupnost, která je řešena individuální automobilovou dopravou, nedostatečnou občanskou vybaveností atd.

Podíl obyvatel napojených na veřejný vodovod dosáhl v roce 2021 úrovně 96,0 % a podíl obyvatel napojených na veřejnou kanalizaci dosáhl ve stejném roce úrovně 87,4 %. Velké regionální rozdíly existují v ukazateli připojení obyvatel na plyn. Rozdíly jsou mimo jiné ovlivněny hustotou osídlení, rozptýleností zástavby a jinými místními podmínkami, proto nízké napojení obyvatel na plyn v některých regionech nemusí představovat negativní jev.

Náměty z hlediska územního plánování

Územní plánování může zohledňovat vývoj počtu obyvatel v konkrétním území a jejich věkovou a vzdělanostní strukturu, a předpokládané demografické trendy. Z nich pak mj. i na základě sociodemografické analýzy vychází návrhy uspořádání území, zejména předpokládaná potřeba zastavitelných ploch pro bydlení a další funkce v území.

Územní plánování může ovlivnit a případně i bránit vybraným negativním demografickým trendům degradujícím některé regiony, a naopak vytvářet územní podmínky podporující pozitivní trendy v daném regionu.

Územní plánování má zajistit koordinaci záměrů územního rozvoje včetně regulace suburbanizace na různých správních úrovních a současně spoluvytvářet podmínky pro další opatření, např. podporovat využití brownfields a rezervních území měst, navrhnout nové plochy pro výstavbu i uvnitř center měst, klást větší důraz na řešení jádrového města a jeho vybavení, přispět ke zlepšení obytného prostředí ve městech, vymezovat nové plochy pro bydlení v územně plánovací dokumentaci obcí v návaznosti na analýzy skutečných potřeb rozvoje bydlení vycházející z hodnocení sociodemografického vývoje a současně řešit i veřejnou infrastrukturu.

Z předcházejících údajů je zřejmé, že napojení obyvatel na vybranou technickou infrastrukturu je na poměrně dobré úrovni, v budoucnu by územní plánování mělo především pomoci vytvářet podmínky pro další zvýšení podílu obyvatel napojených na kanalizační síť a čistírny odpadních vod.

Záměry na provedení změn v území

Vzhledem k povaze problematiky jednotlivých témat této kapitoly, nevyplývají z jejich vyhodnocení konkrétní záměry na provedení změn v území, které by bylo možné přesně definovat a lokalizovat v území. Stanovit lze pouze výše uvedené náměty z hlediska územně plánovací činnosti.

IV. Právní rámec, zákony a vyhlášky

- **Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů**
Zákon je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.
- **Zákon č. 89/1012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů**
Zákon je v gesci Ministerstva spravedlnosti.

V. Použité zdroje

Strategické a rezortní dokumenty

- **Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 (Strategie regionálního rozvoje ČR)**
*Schválena usnesením vlády ze dne 15. května 2013 č. 344.
Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.*
- **Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+**
*Schválena usnesením vlády ze dne 4. listopadu 2019 č. 775.
Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.*
- **Koncepce bydlení České republiky 2021+**
*Schválena usnesením vlády ČR ze dne 12. dubna 2021 č. 358.
Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.*

Evropské a mezinárodní dokumenty a směrnice

- **Územní agenda 2030. Budoucnost pro všechny oblasti**
Schválena na neformálním zasedání ministrů odpovědných za strategické a územní plánování a územní rozvoj a/nebo územní soudržnost, 1. prosince 2020, Německo.
- **Ženevská charta OSN o udržitelném bydlení**
Schválena Výborem pro bydlení a management pozemků EKH OSN dne 8. října 2014.

Ostatní

- **Český statistický úřad 2023. Animované stromy života. [cit. 2023-01-31].**
Dostupné z URL: <https://www.czso.cz/staticke/animograf/cz/index.html?lang=cz>. Český statistický úřad.
- **Český statistický úřad, 2023. Veřejná databáze – Obyvatelstvo [online]. Praha: [cit. 2023-02-27]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30845>.**
- **Bytová výstavba, stavební povolení a stavební zakázky – časové řady [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z URL: https://www.czso.cz/csu/czso/bvz_cr.**
- **Statistická ročenka České republiky 2022. Praha: Český statistický úřad, 2022. 878 s. ISBN 978-80-250-3281-7.**
- **Územně analytické podklady [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z URL: https://www.czso.cz/csu/czso/csu_a_uzemne_analyticke_podklady.**
- **Veřejná databáze – Sčítání lidu, domů a bytů. 2021. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky>. Výpočty – Ústav územního rozvoje.**
- **Veřejná databáze – Stavebnictví, byty. Praha: Český statistický úřad, 2023. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky>.**

VI. Použité zkratky

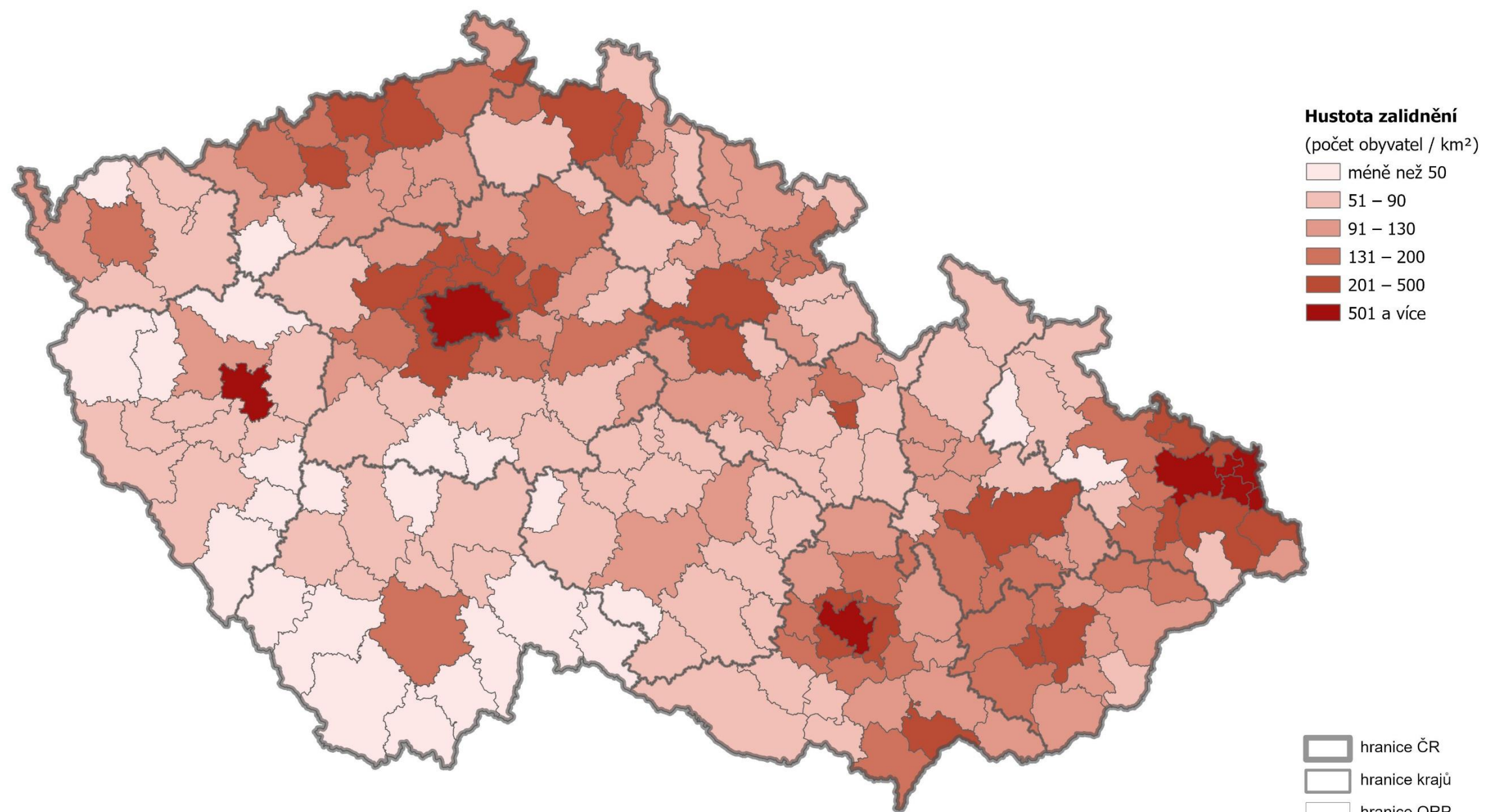
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
ČR	Česká republika
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
ÚÚR	Ústav územního rozvoje

VII. Seznam grafických listů kapitoly 4

- 4.1 Hustota zalidnění v SO ORP
- 4.2 Saldo migrace v SO ORP
- 4.3 Celkový přírůstek v SO ORP
- 4.4 Průměrný věk obyvatel v SO ORP
- 4.5 Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním v SO ORP
- 4.6 Průměrný počet dokončených bytů za rok v přepočtu na 1 000 obyvatel v letech 2017–2021 v SO ORP

VIII. Přílohy

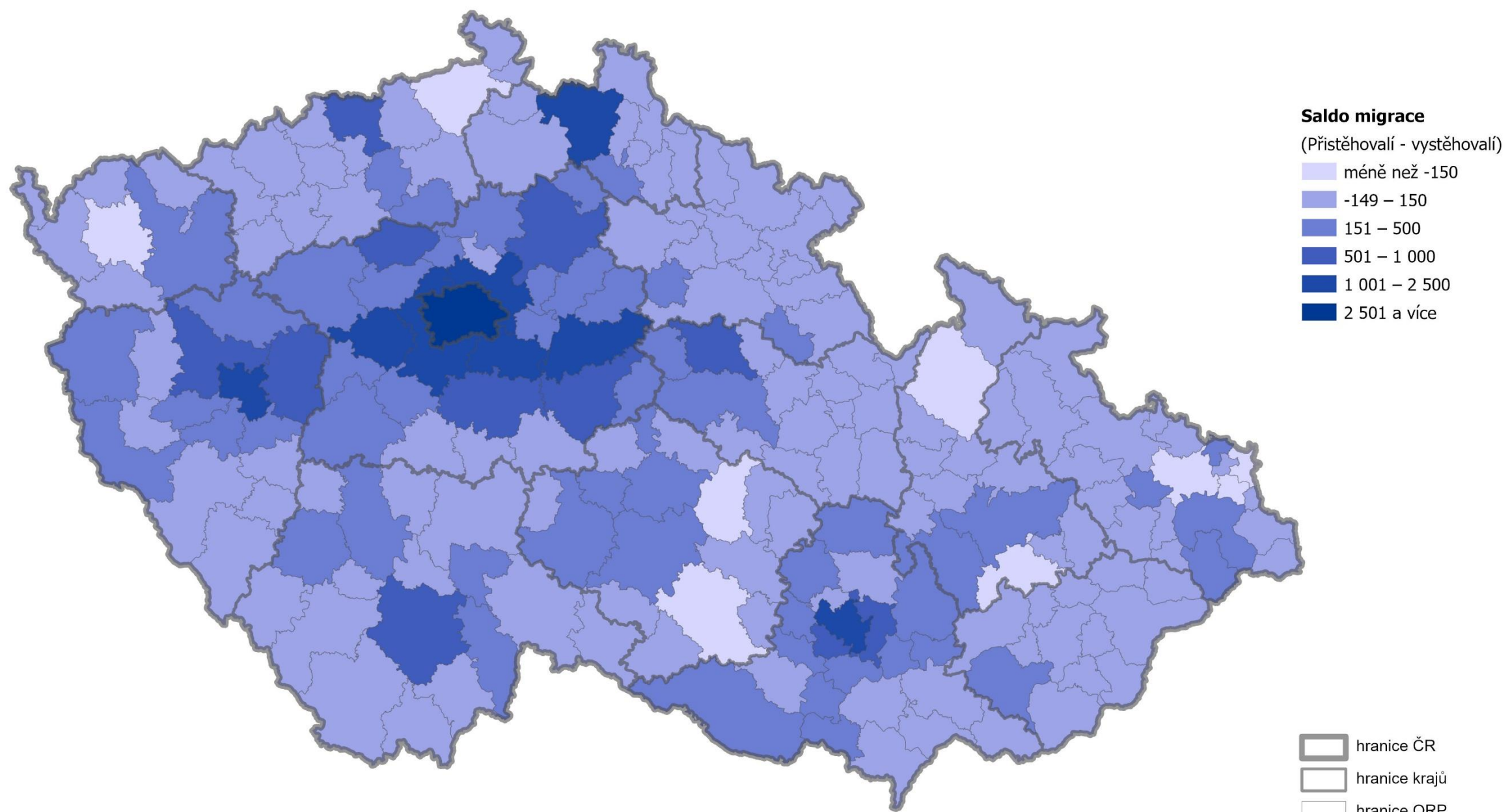
Bez příloh.

Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. 4.1

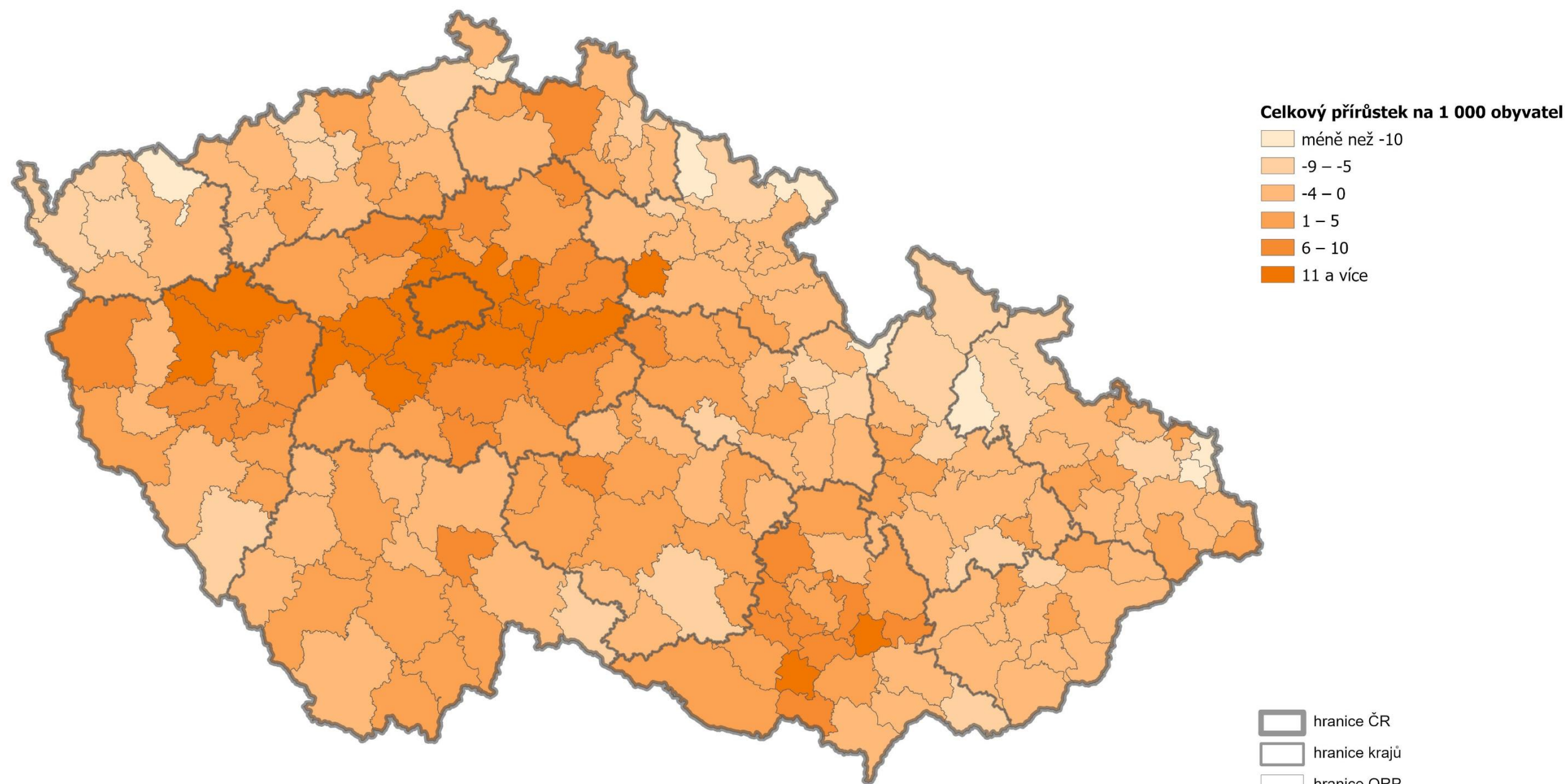
Podkladová data: © ČSÚ
Zpracování: © ÚÚR, 2023
Stav: 2021

Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. **4.2**

Podkladová data: © ČSÚ
Zpracování: © ÚÚR, 2023
Stav: 2021

Územně analytické podklady České republiky

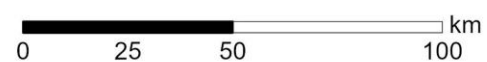
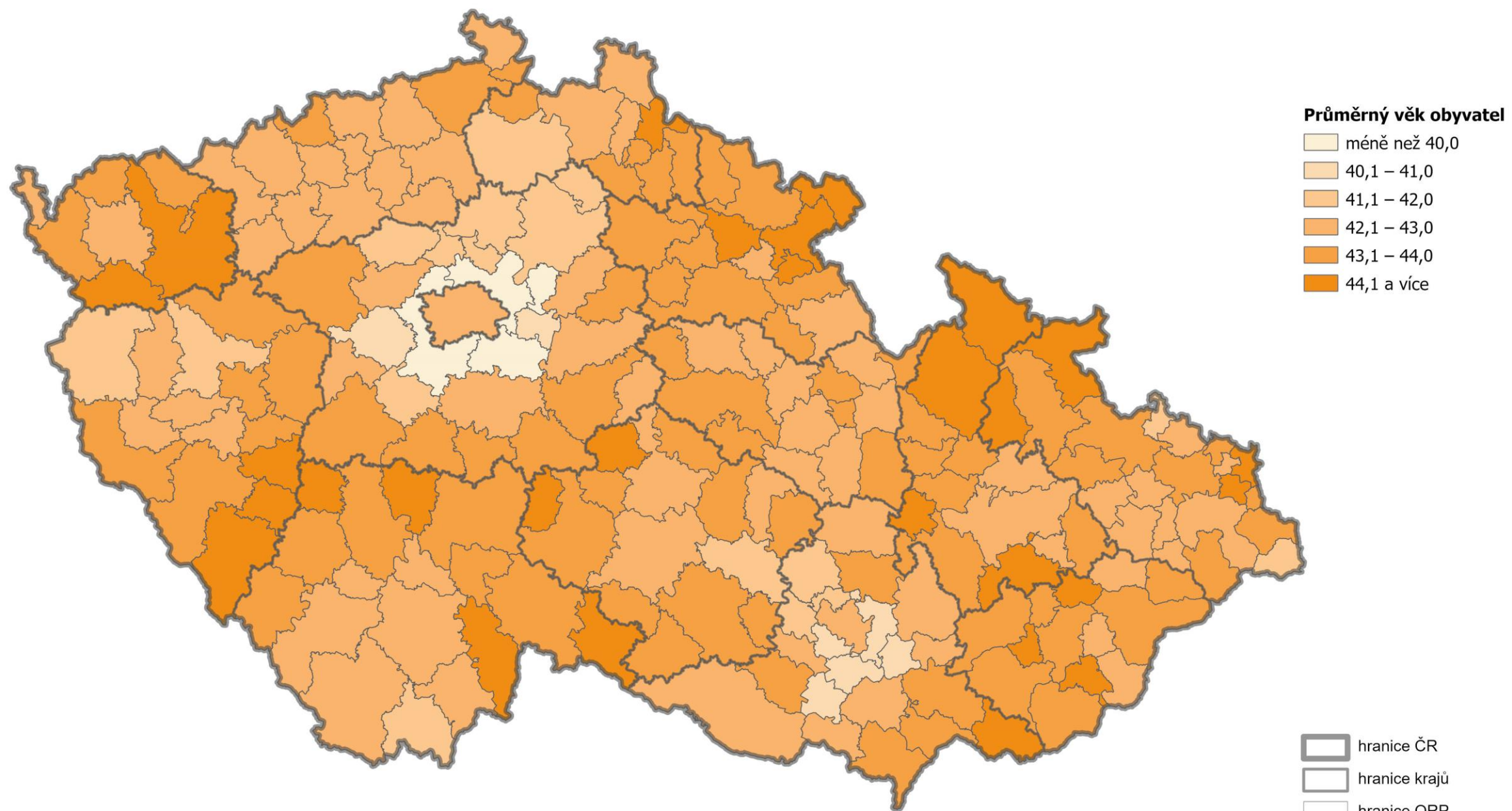
Grafický list č. 4.3

Podkladová data: © ČSÚ
Zpracování: © ÚÚR, 2023
Stav: 2021

0 25 50 100 km

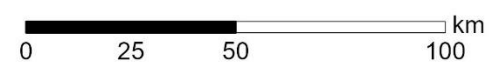
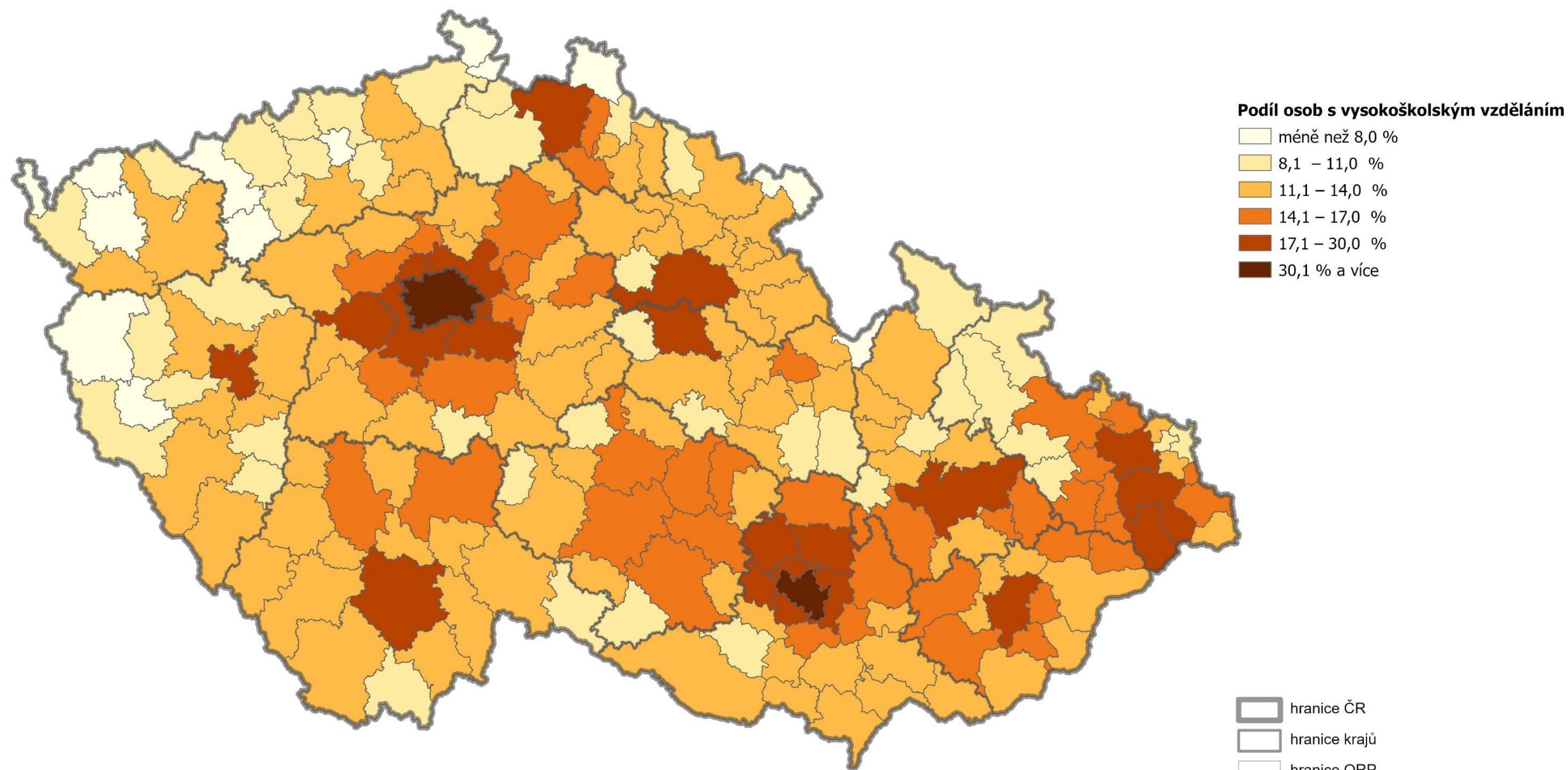
Průměrný věk obyvatel v SO ORP

Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. 4.4

Podkladová data: © ČSÚ
Zpracování: © ÚÚR, 2023
Stav: 2021

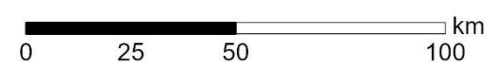
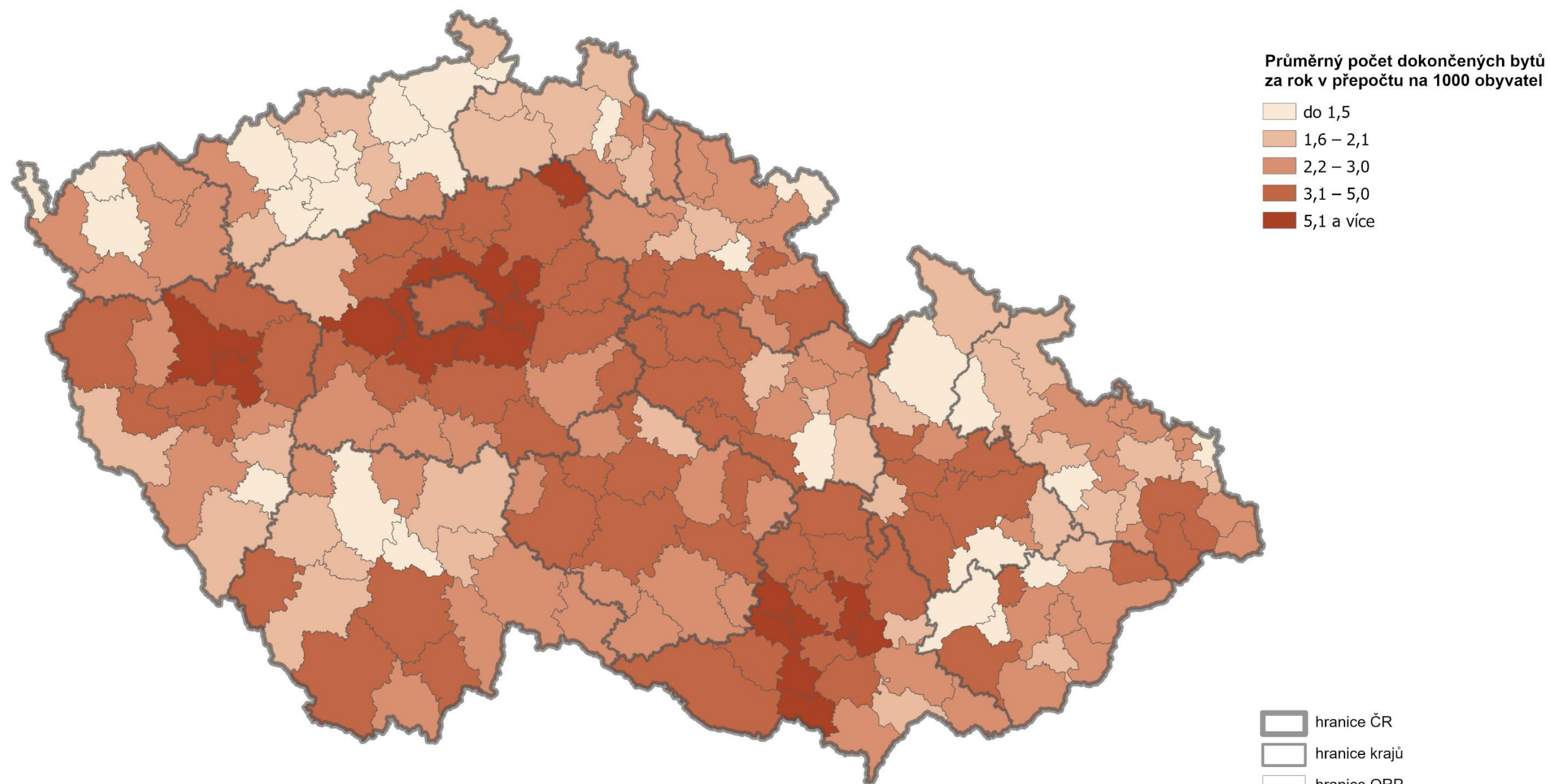

Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. 4.5

Podkladová data: © ČSÚ, SLDB
Zpracování: © ÚÚR, 2023
Stav: 2021

Průměrný počet dokončených bytů za rok v přepočtu na 1000 obyvatel v letech 2017–2021 v SO ORP

Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. 4.6

Podkladová data: © ČSÚ
Zpracování: © ÚÚR, 2023
Stav: 2017 – 2021